

Библиотека Литовской
Духовной Семинарии.

Зала

Шкафы

Полка

Мѣсто

58

9

41, 42

Logica P. Ludovici
et Placita Philosoph.
P. Dostpawin

PRINCIPIA RATIOCINANDI
VARIIS DIALOGIS

atque

exercitationibus tum Logicis tum
Ethicis tum Metaphysicis contenta

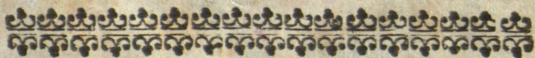
AUTHORE

R. P.

STANISLAO
SZADURSKI

Societatis JESU

Philosophiæ in Præfēs Professore.

Annô Domini 1760.

Nos autem quoniam contra omnes dicere,
qui scire sibi videntur, solemus non pos-
sumus quin alij à nobis dissentiant, recu-
sare, quamquam nostra causa facilior est
qui verum invenire sine ulla contentione
volumus, ideoque summa cura, studioque
conquirimus.

208653

PRINCIPIA

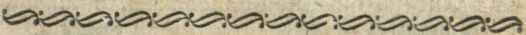
Ratiocinandi

Duabus Logicis Comprehensa.

LOGICA PRIOR

Præcepta Dialectica continens

Variis Dialogis Contenta

DIALOGUS PRIMUS

De Natura, & Objecto Logicæ.

EUGENIUS, THEANDER.

EUGENIUS. Appetiit tandem, quam condiximus hora, Theander, ut, quoniam Philosophiæ curriculum ingressi sumus, de ea ipsius parte, quam Logicam Schola vocat, sermonem instituamus: ecquid, putas, hoc à Græcis, nisi fallor, adscito nomine venit?

THEANDER. Undecunqué id nominis traditum sit, Eugeni, quod ipse Græcis non illibenter refe-

ro, mihi Logica nil aliud est, quàm: *Scientia, quæ Veritatem operationum mentis nostræ contempletur, adque demonstrat.*

EUGE: Quid verò mentis operationes appellas?

THEAN: Mentis nostræ operationes, nolim, aliud putes, quàm cogitationes, quæ triplicis generis sunt: nimirum *1ma* mentis operatio, *2da* item, & *3tia*. Prima mentis operatio, quam etiam apprehensionem Schola vocat, est repræsentatio objecti, quodcunque illud sit, absque ulla decisione mentis super eo, quale, quidve sit illud, quod repræsentatur, atque objicitur intellectui.

EUGEN: Nimirum cum amicum mihi, cum florem, cum adamantem exhibeo, nihilquæ de amico, nihil de flore, de adamante nihil assero, neque quid sit, neque quid non sit, enuntio, nihil, nisi primam mentis operationem apud me efformo.

THEAN: Sic est, rem tenes Eugeni, at Secunda operatio mentis est ea, per quam mens judicat, decidit, ac statuit, quidpiam ita, aut tale esse, aut non esse.

EUGEN: Itaque cum ipse mecum convenio, amicum esse rebus meis opportunum, florem jucundum, adamantem præciosum, alteram mentis operationem effinxi.

THEAN: Nil dubita, ita esse, ut dicis: tum verò: Tertia mentis operatio est, dum ex uno judicio de re quapiam concepto, atque constituto, aliud erimus, atque deducimus.

EUGEN: Istud non ita mihi videor, ut cætera percipere.

THEAN: Exemplo rem metire. Fixum tibi, ratumquæ est, amicum quempiam sincerum esse, igitur

tur amicitiam ejus ambiendam, colendamque concludis:

EUGEN: Nil opus est pluribûs, jam assequor, id ita quoque in cæteris tertiam mentis operationem esse: Sed exime jam rogo, quod mihi præterea dubitationi nascitur.

THEAN: Quid illuc? fac palam.

EUGEN: Triplicis tantum generis operationes mentis attulisti, at etiam audiebam ab aliis plures numerari, atque in iis imprimis comparisonem, dubitationem, & methodum recenferi.

THEAND: Ecquidem id ipse non ignoro, Eugeni, ita multis placere, sed mihi proposui hac in re iter, quod maximè tritum est, tenere, præsertim quòd quæ attulisti operationum genera, ad primam illa capita commodè revocentur.

EUGEN: Qua id vero ratione?

THEAN: Accipe: Comparisonem refero partim ad Primam mentis operationem, partim ad secundam. Nimirum dum intellectus primas rerum apprehensiones excutit, ac examinat, & an altera in alteram cadat, experimentum capit, antequam convenientiam, aut disconvenientiam earum deprehendat, easque inter se conjungi, vel non conjungi decidat, inter primæ adhuc operationis limites versatur, ubi verò illas congruere, aut à se planè refugere post diligens examen constituit, ad alteram mentis operationem evasit. Dubitatio pariter nil aliud est, quàm duæ rerum apprehensiones, quarum neque convenientia inter se, neque disconvenientia tam distinctè percipitur, ut mens inter assensum, dissensumque fluctuans, in alterutram partem inclinetur, atque in una potius, quàm in altera conquiescat.

LOGICÆ PRIORIS

4
 escat. Methodus verò, quæ est certa ratio varias orationis partes suo ordine collocandi, aut certè si mavis, rem quamlibet ordinatè persequendi, nil aliud est, quàm collectio quædam judiciorum, aut discursuum, sive ratiociniorum apta serie se consequentium. Verùm de Methodo plura suo loco dicemus, ex quibus etiam quæ impræsentiarum dicta sunt, pateſcent.

EUGEN: Hæc interim etiam mihi hoc loco sufficiunt, sed fortasse vestigia tua relegens, unamquamque operationem mentis paulò uberiùs explicabis.

THEAN: Hoc omninò proposui, atque exequar: Et quidem

Primam mentis operationem quod attinet, ea quoque vocari in Scholis solet: Conceptus, & Terminus, & Idea. Conceptus videlicet per ordinem ad mentem; Terminus Dialecticus per ordinem ad propositionem, sive iudicium; Idea verò per ordinem ad objectum, sive id, quod per ipsam nobis objicitur, ac repræsentatur. Age singula apertius prosequamur: Mens dum aliquod objectum in se exprimit, quodam modo inde fæcunda redditur, & veluti fætum quemdam in se concipit, inde mentis operatio, *Conceptus* comparatè ad mentem dicitur. Jam quia reliquæ cogitationes in eandem ita ultimò resolvuntur, ut infra methodum quidem dentur argumentationes, infra argumentationes iudicia, infra iudicia primæ operationes, infra verò primas operationes, nulla detur simplicior diversi generis operatio mentis, hinc illa hoc ordine procedendi *Terminus* est apud Dialecticos, & Terminus Dialecticus appellatur. Postremò deniquè

quia

quia rei, quam repræsentat, naturam, & intimam æconomiam earum notionum, quæ in ipsa continentur, exhibet, *Idea* nuncupatur.

EUGEN: Percipio fatis omnia, sed in *Ideæ tamen* perceptione hæreo aliquantum. Numquid enim ejus ratio sic à te explicata ut judicio aut longiori etiam rerum descriptioni accommodari potest?

THEAN: Rectè mones: multi sunt, qui id faciunt, nequè ego is sum, qui hanc ipsis ita faciendi facultatem adimere velim. Te solùm id monitum volo, ut, quid *ideæ* nomine, cum illud usurpari res postulabit, seu à te, seu ab aliis intelligatur, diligenter declarari facias, ut homonymiæ laqueos effugias.

EUGEN: Enim vero probè intelligo, quantum mea aliorumquè interfit, ne in vocum salebris hæreamus.

THEAN: Me quod attinet, scias velim, quocunque deinceps loco *ideæ* appellationem usurpaverò, per eam semper primam mentis operationem designatum iri. Cæterùm quidquid Logica in prima mentis operatione contemplatur, id totum ad eam ipsius rationem pertinet, ob quam *idea*, seu objecti repræsentatio appellatur. Quam ob rem *ideæ* notio uberius explicanda nobis restat.

EUGEN: Videbar mihi jam omnia, quæ ad *ideæ* notitiam pertinent, percepisse, cum interim plura promittas. Tantine verò negotii res est, ut pluribus explices eam mentis operationem, quæ parum utiquè momenti ad hominis officia cum ratione, & consilio obeunda confert, cum nonnisi judicio, discursuquè homines regantur, atquè adeò hæc duo sint, quæ cum universæ Philosophiæ,

tum etiam Logicæ operâ industriâque excoli potissimum debeant.

THEAN: Laudare tuum non satis possum, mi Eugeni, in rerum delectu iudicium, quod ea potissimum in scientiis, ad quas te contulisti, consequi velis, quæ cum communis vitæ utilitate, hominisque officiis imprimis consentiant. Sanè id hominis est, omnia consilio, & ratione temperare, cum verò omnia scire temporis inopia, & angusta vitæ spatia non permittant, utilia tantum scrutari, id omninò sapientis. At quod in idearum explicatione parùm operæ pretii positum esse arbitraris, ne tu vehementer meò quidem iudiciò falleris.

EUGEN: Quid ita?

THEAN: Prima etenim regula cognitionum humanarum ideæ sunt. Scio vulgarem illam querelam, qua perversa in re omni, aut non satis recta hominum iudicia, & ratiocinia accusamus. Sed enim unde, putas, iudiciis ipsis, ratiociniisque vitium afflatur? ab ideis profectò. Da ideas semper exactas, da rebus, quas repræsentari nobis volumus, aut putamus, conformes, nullus erit, hominum, qui non rectè iudicet, imò nullus poterit non rectè iudicare. Habemus quotidianum ejus rei exemplum in hominibus rusticis. Quàm illi optimè de Æconomia, de agricultura, de re cætera familiari iudicant, quàm exactos discursus colligunt, nimirum quia earum rerum exactas ad rerum meritum ideas habent. Quis verò ferat eosdem de Politica, & scientiis aliis, atque Artibus disputantes. Videlicet ideis destituuntur, quibus apud ipsos ritè earum artium natura, & ratio de-

pinga-

pingatur. Quare summum negotium in eo positum, intelligas oportet, Eugeni, ut ideas habeamus, quæ nobis fideliter objecta, eorumque rationes referant, atque adeò ipsæ exactæ sint, & rerum per ipsas representatarum simillimæ. Jam ut ad eam utilitatem præter alias scientias singulis materiis peculiare, aliquid etiam Logica conferat, dicendum erit de vario genere idearum, quantum nostri instituti conditio feret.

EUGEN: Ego te quidem, Theander, non illibenter de rebus ejuscemodi, ut adhuc feci, audirem, sed quoniam aliò nos tempus vocat, fac, ut proximo die ad ea, quæ proposuisti, explicanda paratus accedas, me alacrem, & dictis audientem videbis. Vale.

THEAN: Vale Eugeni.

DIALOGUS SECUNDUS

De vario genere Idearum.

EUGEN: Summo mihi solatio est, advenisse tempus, quo cum tuò, Theander, consortiò frui possim, tum ea, quæ ad idearum distinctionem promisisti afferenda, hodie si ex te auditurus.

THEAN: Non dubita quoque, Eugeni, me maximè & consortiò tuò delectari, & obsequiò meò, quod tibi impendere in Philosophicis commentationibus possum. Rem itaque in vario idearum genere recensendo positam aggredior.

Imprimis ideas Philosophi simplices numerant, &

compositas, sed ut verum fatear, ideam simplicem in mente ferme non repereris, ejusmodi nempe, quæ alias in se minores tanquam partes, ex quibus componitur, non complectatur, quamcunque enim rem cogitaveris, ea adhuc per genus, & differentiam, five per id, quod pluribus commune est, atque per id, quod ipsius est peculiare, explicari poterit, adeoque duabus saltem ideis constabit.

EUGEN: Omnes ergo compositæ erunt?

THEAN: Sanè: Nisi fortè differentiam à vocum expressione desumas, etenim dum dico *Nanus* aut *homo* Idea simplex vocatur, dum vero *hominem admodum parva statura* aut *animal ratione præditum* pronuncio, composita five complexa Idea appellatur; quæ tamen & similia, dum in mente versantur nequè in sermonem externum prodeunt ejusdem sunt rationis.

EUGEN: At enim mihi discriminis quidpiam, esse, in ipsis cogitationibus videtur, namquè dum cogito *nanum* aut *hominem* nihil homini aut Nano adiicio, quod illi non sit necessario conveniens, cum vero cogito *hominem admodum pusilla statura* aut *animal ratione præditum* adiicio homini exiguam staturam, & animali rationem, quæ ipsis non necessario conveniunt.

THEAN: Rectè tu quidem, atque etiam subtiliter Eugeni: sed si rem penitus inspicias idem fieri utrobiquè deprehendes. Dum cogitas *Nanum* aut *hominem* & rursus *hominem exigua admodum statura*, atque *animal rationis particeps* dum mente efformas, nihil utrobiquè rano, nihil homini adiicis, quod illi non necessario conveniat, tamen utrobiquè aliquid adiicis quod homini, quod anima-

animali accidentariè & contingenter conjungitur nimirum semel, staturam exiguam rursus rationem.

EUGEN: Profecto id ita esse deprehendo.

THEAN: Cum igitur omnes aut penè omnes Ideæ compositæ sint consentiquè aliis ideis veluti partibus totum componentibus, collectio earum componentium, unius adæquatæ compositæquè Ideæ, fundus & comprehensio appellari consuevit. Ita in Idea Eugenio video quod ille sit homo, in Idea hominis video, quod sit sentiendi & rationandi facultate præditus, in sentiendi facultate viventis rationem percipio, in vivente substantiam deprehendo, hæc igitur omnia in Idea Eugenio, id est in ipsius comprehensione, ac veluti fundo reperio, atque adeo singula Eugenio tribuenda agnosco.

EUGEN: Non inficior Theander, hæc quidem ad me pertinere, at eorum tu quoquè partem fortasse aliquam tibi vindicabis & si quæ dixisti quoniam mei fundi sint, mihi soli propria videantur.

THEAN: Si quid eorum ad me derivabo Eugenio id nequaquam è tuo fundo eruam sed è meo. Equidem quædam propria & peculiaris tibi sunt, atque mihi, quædam communia habemus, seu potius in suo quisquè agro familia. Atque vide quomodo ad aliam Idearum divisionem delapsi sumus, sunt enim Ideæ quædam *Singulares quæ uni & soli rei cuiuspiam propriæ sunt nequè cum aliis communicari possunt* Quemadmodum Idea Eugenio ita Tibi peculiaris est, ut mihi competere non possit & Idea Theandri ita mihi propria ut ad te traducere illam, nulla ratione valeas. Sunt vero quædam

dam communes & Universales, quarum ratio pluribus competit, quæ in ea familia esse deprehenduntur. Ita hominem esse, ita ratione & sentiendi facultate præditum, ita vitæ participem & substantiam esse, nec mihi ego solus, nec tu tibi usurpaveris, communia hæc habemus, & simili proportionem dispartita.

EUGEN: Ex his igitur perspici licet, ideas communes & universales in singularibus contineri. At vero an etiam singulares in Universalibus contineantur, id etiam scire percuperem.

THEAN: Quemadmodum vidisti universales Ideas includi in singularium comprehensione, sic etiam singulares in universalium extensione noveris contineri.

EUGEN: Quid nam rei est isthæc extensio.

THEAN: Extensio Ideæ universalis sunt omnia singularia quibus illa applicari potest, quibusque convenire, sic hujus Ideæ Homo: extensio sunt: Adamus, Nòé, Abraham, Aristoteles, Alexander, Julius Cæsar, Pompejus. Omnes denique homines. Quapropter cum Idea Eugenii sit singularis, Eugenius vero in omnibus hominibus, sive in numero omnium hominum contineatur necesse est Ideam Eugenii in extensione Ideæ hominis contineri. Pariter de aliis.

EUGENIUS. Capió rem satis Theander nequẽ te pluribus moror.

THEANDER. Id tamen etiamnum animadvertẽ ejusmodi extensionem duplicem esse, generalem & particularem: Illam solemus voce *omnis* aut *omnes* significare, hanc voce aliquis seu aliqui, ut si dicas *omnis homo*, *omnes homines* & aliquis homo,

mo, aliqui homines. Unde Idea singularis in extensione generali ideæ universalis, semper continetur, non semper in extensione particulari.

EUGEN: Cur istud?

THEAN: Extensio enim generalis affert totam collectionem omnium singularium, in tota vero collectione necesse est singula tanquam partes in toto inesse. Contra extensio particularis, partem tantum Collectionis singularium affert, in parte vero, quis non videt, singula quæ totum componunt non reperiri. Unde quod ex vero dicitur de extensione generali Ideæ, dici pariter potest de singulis, illam Ideam participantibus. Quod vero extensioni particulari Ideæ tribuitur, singulis attribui nequaquam potest. Ita si omnis homo est ratione præditus, est etiam Eugenius, quod si aliquis homo est ignavus, non ideo quoque Eugenius.

EUGEN: Videor mihi Theander jam fatis intellexisse, qua ratione Ideæ singulares & universales se vicissim contineant, atque adeo mutuo se excedant. Nimirum comprehensione singulares majores sunt, in iisque insunt universales: rursus universales, extensione ampliores sunt, & ambitu suo singulares concludunt. Pariquoque de causa Ideæ minus universales comprehensionem majorem habent, magisque universales in se continent, jam vero magis universales, extensione prævalent minus universalibus.

THEAN: Ita plane. Sed ascendendum est Eugeni, ut Ideas apto ordine extensionis apud te in mente colloces. Quod duplici ratione efficere poteris: Aut enim superiore veluti loco repones Ideam,

am, quæ omnium maximam extensione habet, deinde minores, atque etiam minores extensione Ideas subicies ut *vg.*

ENS	-	-	-	Genus supremum.
SUBSTANTIA	-	-	-	Genera subal-
CORPUS	-	-	-	terna feu
VIVENS	-	-	-	mediata.
ANIMAL	-	-	-	Genus infimum &
				species subalterna.
HOMO	-	-	-	Species infima.
EUGENIUS	-	-	-	Individuum &
				singulare.

Aut certe illi quæ minimam extensionem, atque etiam fortasse nullam habet, summum quasi fastigium assignabis, deinde ordine ad magis magisque universales descendes. Ut *vg.*

EUGENIUS.
HOMO.
ANIMAL.
VIVENS.
CORPUS.
SUBSTANTIA.
ENS.

Primus passim ordo in scholis proponitur, ac secundum illum ideæ magis universales vocantur superiores, minus universales inferiores dicuntur, comparatè nimirum ad eam collocandi rationem.

EUGEN: Alter alterius ordo simillimus mihi esse videtur.

THEAN: Nec ego discriminis inibi quidpiam video, nisi forte tantum, quantum est in una eademque via, quæ ardua in montem ascendit, declivis ac facilis descendenti in vallem videtur. Verum

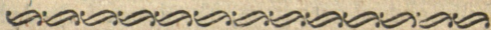
quæ-

quæcunquë illa fit series Idearum proculdubio plurimum momenti confert. ad res rerumquë naturas, ordinatè contemplandas, tum perferutandas ac demonftrandas.

EUGEN: Id equidem ipfe non obfcurè perfpicio, fed reftant fortaffe Theander, alia genera aliæquë divifiones idæarum?

THEAN: Omnino non defunt: veræ & falſæ Ideæ, argumentum nobis commentandi deinceps præbebunt, nunc quoniam aliquantum defeſſi ſumus, remiſſionis non nihil capiendum eſt.

EUGEN: Craſtino die quamprimum licuerit te conveniam. Vale.

DIALOGUS TERTIUS

De varia Origine falſarum Idearum.

EUGEN: Memini probe Theander à Te ſuperius dictum eſſe, quantum interfit, ut ſemper exactas rebusquë conformes, atque adeo veras Ideas habeamus, nunc equidem Te huic commodo, quantum in Logica remedii repereris puto conſulturum.

THEAN: Plane eo Te animo acceſſi Eugeni, ut qua ratione error in Ideis (dari enim falſas ut populari voce utar hoc loco non diffiteor:) evitari poſſit aperiã.

EUGEN: Nullo de me amplius mereri poteris, atque ſi iſtud effeceris.

THEAND: Sed medicorum ingenio antequam malo curando manum adhibeamus, in mali fontes inquirendum eſt.

Eu-

EUGEN: Quinam igitur fontes sunt, equibus error in ideas nostras potissimum derivari solet.

THEAN: Hi principes Eugeni, sensus auctoritas, affectus, consuetudo, sermo.

Sensus imprimis est proditor & seductor. Adhibe plures testes ejusdem rei ab omnibus exceptæ, nunquam ferme convenientia testimonia habebis. Alius quidpiam demet, alius addet, quin & contendent inter se, & te *vel* incertum relinquent, *vel* falsum, adeo ex iis necessè est vel unum esse à sensu deceptum. Da tribus *vg* idem vinum prægustandum, dulce unus & gratum, subamarum alter *v.* subacidum, tertius ex vetustate acre & generosum appellabit. Tibi ipsi idem objectum aliud illo, aliud alio tempore esse videtur. Quid plura? Sensus nobis rem exhibent secundum præsentem cujusque nostrum conditionem & statum, non secundum rei meritum.

EUGEN: Quando nam igitur testimonio sensuum acquiescendum erit?

THEAN: *Imprimis* dum plures sensus concordēs, ita rem esse testantur. Ita: Oculus videns, manus tangens, os gustans, aquam esse in fonte nunciant. Idea in communi saltem hominum usu non est suspecta. *2do* Quando testimonium sensuum tuorum non evertitur aliò argumentò, vel à sensibus alterius, qui illis & bene instructus sit, & bene utatur, vel ab experientia aliunde desumpta, *vel* denique à quacunque ratione evidente orta, hinc non crede æstum esse, quando alii frigus dicunt. Neque rursus tam exiguum solem crede, qualis esse non minor disco sensui videtur, dum experientia docet, res quo remotiores sunt, eo minores perci-

percipi. Turris tibi dum è longinquo intueris rotunda videtur noli credere, scis enim quod spatia locorum rerum figuras variant, accede ad æquam distantiam quadratam invenies.

Authoritas. Est alter fons vitiosæ ideæ: alicui homini sæpe aurem præbes, & fidem, non alia plerumquæ de causa, quam quod *v.* à puero illi audiendo asvevisti, vel quod loquatur vocis forma, ad speciem gravi, *vel* quod à vulgi plebecula & levioze servitio, nimirum quantum celebretur, *v.* quod unus sit ex optimatibus, valeat potentia, cui vel nemo, unquam, vel nemo impunè contradixerit. Isti enim vero sunt tituli, quibus *Authoritas* abuti solet, ad hominum mentes pravis Ideis imbuendas.

EUGEN: Quomodo ab hac parte me communi-
am.

THEAN: Nulli *Authoritati* acquiesce, quæ non sit legitimè acquisita. Legitimè porro acquisitam, eam existima, quæ cum in rerum de quibus agitur cognitione atque usu versata sit, tum non sit singularis, & ab communi sensu abhorrens sed quinimo ab aliis ratione non affectu se gerentibus, collaudata.

EUGEN: Est enim ut dixisti affectus 3tia origo pravarum Idearum.

THEAND: Ita est Eugeni, si diligentia vel mediocri tecum ipse reputes, nunquam profecto reperies quemquam affectu quocunque agitatum exactam objecti, in quod affectu fertur, Ideam habuisse; sua illi perturbatio vel considerationem vel attentionem eripit, ac pro his præventionem ac præsumptionem sufficit.

EUGEN: Huic malo unde putas medebimur?

THEAN: Præsentissimum illius remedium in ratione ipsa, atque in doctrina morali repositum esse arbitror. His duobus si ut opus est consulerent homines, quam subito suas viderent ideas, depositâ larvâ, quales revera sunt, comparere. Viderent avari avaritiam meram, quod æconomiam putabant, ambitiosi superbiam esse depræhenderent, quod animi magnitudinem & excellentiam credebant, viderent vani homines insolentiam & immodestiam esse, quam hilaritatis, & urbanitatis nomine honestabant. Atque cætera id genus subita metamorphosi mutarentur.

EUGEN: Profecto nihil hoc remedio excellentius.

THEAN: Jam consuetudo & mos sive nationis sive regionis & familiæ, quam varius est, tam non leves modo, & quæ se solida ratione non sustentant, sed plerumquæ ridiculas & ridendas Ideas generat. Si morem in cultu corporis spectes: Polonis olim promissa barba, soleæ apud calceos prægrandes in pretio erant, nunc & soleas ad pedes & capillos ad caput ferme non videas. Multa alia & similia apud alios reperies. Apud fæminas vero omni fere mensè quædam exulant Ideæ quædam civitate donantur.

EUGEN: Quomodo vero hinc quoquæ mihi prospiciam.

THEAN: Firmiter tene, veritatem non ex istius modi consuetudinum ingenio, sed ex rationis sententia esse metiendam. At præ his omnibus.

Sermo. est qui pravis ad nos ideis Januas patentissimas aperit. Cum enim tot in sermone vo-

ces ambiguæ sint æquivocæ & perplexæ, ex iis ut pravas incurii homines præsertim Ideas efformant & concipiunt, sic per ejusdem sermonis commertium, eas in alio vulgant, magnò sane societatis humanæ damnò, adulterinam monetam pro germana ac legitima obtrudentes.

EUGEN: Quid verò hac in re cautelæ adhibendum putas?

THEAN: Nosce omnem vocum potestatem, & significationem; Deinde non rem secundum vocem expende, sed vocem secundum rem adhibe ipse, & ab aliis adhiberi, atque quid quisquæ significari per eam velit, indicari cura.

EUGEN. Nullinè præterea sunt errorum fontes Theander?

THE: Præcipuos tibi indicavi, & e quibus maximè malum afflatur, at verò si cæteros quoque scire percupias, eos aut in culpa aliqua nostra, aut in vitio naturæ positos noveris. Ad culpam pertinent ruditas adque inscitia, & neglecta cognitio, diligens earum rerum quas scire tenemur, quæque in examen ac judicium veniunt, tum verò *vel* ingenij tarditas vel memoriæ, aut pertinatia, aut infidelitas. Prima illa, voluntate sola emendari, ista, arte & exercitiò excoli juvarique possunt. verum de istis plura alibi.

Hæc Tibi interim de *ima* mentis operatione seu idea, dicta sufficiant, jam ad alteram mentis functionem sive Judicium transeamus.

B

DIA-

208653

De Secunda mentis operatione.

EUGEN: Fecisti adhuc Theander ut viderem, atque perspicerem, quid in me ipso id est mente mea eveniat, dum *ideas* operationes seu Ideas efformo, jam dic quæso ea, quæ ad alteram mentis operationem pertinent sive Judicium.

THEAN: 2da Mentis operatio nascitur ex primis operationibus seu ideis, neque enim aliter de rebus judicamus, nisi quantum nobis in suis imaginibus seu ideis præsentibus sunt, itaque occurrunt tibi fortasse duæ Ideæ *Deus, Iustus*, examines, compares, quæres ex te ipso, utrum Deus est justus, nempe utrum esse justum competat Deo, deprehendis competere, atque a deo statuis, enuntias, proponis, apud te ipsum, judicas & decidis *Deus justus est* Unde 2da mentis operatio, judicium & enuntiatio, & propositio appellatur.

EUGENIUS Sempernè verò eâdem ratione judico.

THEANDER: certè non Eugeni, sed ut in priore exemplo duas Ideas enuntiatione tua, & decisione mentis conjunxisti, ita quoque sæpe judicas, ideas mutuò separando, easque invicem unam ab alia excludendo. Ita dum oblati tibi hisce ideis: *Deus mendax*, formataque quæstione, utrum conveniat Deo esse mendacem, statuis apud animum tuum. *Nequaquam Deus est mendax*, separas a Deo ac excludis esse mendacem.

EUGE: Nimirum *imūm* Judicium affirmans est, aliud negans.

THEAND:: Sic est profectò, ex his intelligis Eugeni, in judicando hac via procedi *imūm* menti occurrunt duæ ideæ 2do formatur quæstio, utrum una in alteram conveniat nec ne 3tio sequetur examen & comparatio 4to deniquè aut convenientia Idearum, aut differentia decernitur, affirmatur videlicet, vel negatur.

EUGEN: Verum Theander negare convenientiam duorum obiectorum, aut illorum differentiam affirmare, statuere nimirum quod Eugenius non sit Theander, aut quod Eugenius sit alius a Theandro, non tibi videtur idem esse atquè adeo non differre Judicium affirmans a negante?

THEAN: Duo hæc judicia Eugeni æquivalent certè sibi, præsertim quo ad sensum, non sunt tamen idem. Quemadmodum unus aureus nummus æquivalet pluribus nummis argenteis, non est tamen eadem natura quatuor argenteorum nummorum & unius aurei.

EUGE: Exemplò optimè rem illustras, vellem tamen penitus videre, quid in ipsis judiciis discriminis insit.

THEAN: Istud profectò: Quod non idem negetur in unò, ac affirmetur in aliò, quamvis qui negat unum, affirmat eodem tempore aliud. Tene illa duo, quæ attulisti judicia. *Eugenius non est Theander, atque Eugenius est alius a Theandro.* In *ima* negas convenientiam Eugenium inter ac Theandrum, in altera affirmas distinctionem, at certè convenientia ac distin-

ctio esse idem non possunt. Ita hæc duo iudicia *dies est & sol lucet*, æquivalent sibi quo ad sensum, quia nimirum, quo tempore verum est unum, etiam verum est secundum, & qui unum asserit, non potest alterum inficiari: at differunt tamen, quia non idem est, quod in uno, atque quod in altero affertur; nempe *sol & dies* sive lux solis per aliquam regionem dispersa.

EUGEN: Omnia in medio sole, atque die posuisti Theander.

THEA: Hac igitur, quâ audisti ratione formatum Iudicium, sive illud affirmans sit, sive negans, aut verum est, aut falsum? Dicis quidpiam esse, si re ipsa est, rectè & ex verò dicis, si non est re ipsa falleris, dicis quidpiam non esse, si revera non est, verus es, si est, es falsus.

EUG: Hæc nimis quam vera esse videntur.

THE: Nihilominus mi Eugeni, sunt qui res tam claras inani subtilitate obscurare contendunt. Videlicet cum sciant veritatem nasci ex conformitate iudicij, cum rebus seu objectis, falsitatem contra, ex propositionis cum objecto dissensione, quærunt ulterius importune, an ejusmodi conformitas constituatur per actum mentis, & per objectum, an solum per actum, ita tamen ut objecti congruentia veniat in obliquo, quemadmodum loquuntur, per modum conditionis ad veritatem necessariò requisitæ. At verò quid necessè est in rectis ac obliquis hæere, dum noverim appellationem quidem verè ac falsè Iudicio soli tribui, haberi tamen eam ex objecto, si nimirum cum propositione res congruat, aut contra ab eadem dissentiat.

EUG:

EUG: Sanè nolim ipse te in hiscé minutis immorari.

TH: Tamen ut ea quæ diximus Eugeni, de veritate universim intelligenda existima, ita habeto peculiarem Logicæ veritatem, quam suo loco clarius distingvemus, atque uberius explicabimus in eo consistere, quod Idea attributi sive prædicati includatur, nempe ejus comprehensio, & contineatur in Idea subiecti, scilicet in ejusdem comprehensione, nempe dum affirmo: contra verò dum nego.

EUG: Nimirum si quid assequor, subiectum id, de quo aliquid enuntio, attributum verò id, quod enuntio de alio appellas.

THE: Ita plane.

EUG: Unde dum dico *Eugenius est homo* ut verum sit, debet in idea Eugenii, ut pote singulari Comprehensione, includi tota Comprehensio Ideæ hominis, ut potè universalis & magis cummunis.

THEAN: Omnia tenes Eugeni.

EUG: Redeunt mihi in memoriam quæ paulò superius dixisti, parce, si te paucis hoc loco interpellabo Theander.

THE: Audio libenter.

EUG: Erit ne fas quoque dicere, tum veram Logicæ futuram propositionem affirmantem, cum subiectum inclusum fuerit in prædicati extensione, atque negantem, tum veram extituram, cum ne quaquam includetur.

TH: Id ita vicissim evenire rectè ex superius dictis colligis Eugeni. Hæc autem quæ de veritate intellexisti, contraria ratione falsitati applicanda sunt.

EUG: Nimirum dum prædicatum & subiectum se includunt, vera est affirmans propositio, falsa est dum se non includunt, negans autem vera est, dum subiectum & prædicatum se non includunt, falsa est dum se includunt.

THE: Num quid hæc vides Eugeni, contraria ut dixi ratione judiciis affirmantibus & negantibus evenire.

EUG: Plané ita perspicio esse.

THE. Nequé minus ea ex oppositione propositionum affirmantium atque negantium fluere opus est ut intelligas?

EUG: Profectò satis intelligo?

THE: Verum ut hæc atque alia plenius quoque intelligas, quædam tibi insuper de propositionum oppositione dicenda habeo. Oppositionem ejusmodi nimirum maxime duplicem esse, contrariam, & contradictoriam, schola addit sub contrariam & subalternam, ut vocant. Contrariæ sunt propositiones quarum una, totum id negat quod altera affirmat, & totum affirmat una, quod negat altera, ut hæc duæ: *Omnis Philosophia inutilis est. Nulla Philosophia inutilis est.* Contradictoriæ sunt, quarum una tantum negat, quantum necessè est, ad alteram affirmantem falsam reddendam, & tantum una affirmat quantum necessè est ad alteram negantem falsam reddendam: id vide in his duobus *Omnis Philosophia inutilis est. aliqua Philosophia inutilis non est* & rursus in his duobus. *Nulla Philosophia inutilis est, aliqua Philosophia inutilis est.* Si vel mediocriter attendas, videbis profectò, ad hoc ut falsitatis convincas primam propositionem, generaliter affirmantem non esse opus, ut nulla prorsus Philosophia sit inutilis, neque esse opus, ut hæc determinata, *vg. omnino Peripathetica non sit inutilis, sed sufficere, ut quæpiam non sit inutilis, sit sane Peripathetica*

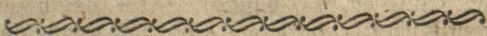
ripathetica, fit Carthesiana, fit Neutoniana, quæcunque demum, atque adeo solum dicis aliqua Philosophia non est inutilis, id pari proportionem applica alteri universaliter neganti.

EUG: Nempé ut illam quoque falsam ostendam, non habeo opus dicere: Omnem Philosophiam esse inutilem, nec omnino Cartesianam esse inutilem, sed inutilem esse quamcunque atque adeo tantum dico: *Aliqua Philosophia est inutilis.*

THE: Rem assequeris Eugeni, sed colloquium nostrum, longius etiam, quam voluimus excurrit, interim me cum privata quædam negotia, tum meditatio eorum, quæ tibi deinceps allaturus sum sibi postulant.

EUG: Nec mihi licet continuò philosophari, sed ut primum vacavero mox te conveniam: Qua vero de re sermonem instituemus.

THE: Sermo nobis erit deinceps de vario genere judiciorum, & propositionum, quantum utilitatis ratio, & brevitatis feret. *Vale.*

DIALOGUS V.

De Vario Genere Judiciorum

EUG: Salvus sis Theander, puto me tempori adesse, quo te otiosum, a reliquis curis nactus, in Philosophicas disquisitiones educere possim.

THE: Commodè ades etiamnum Eugeni, qui nunquam non commodè ades. In media negotio-

tiorum turba, tibi ego semper otiosus, sum.

EUE: Hæc videlicet tua est insignis in me benevolentia, ut te tibi, quoque ipsi ereptum mihi indulgeas. Sed enim quæ de propositionum vario genere dicenda promisisti, auspicare tandem bonus.

THE: Faciam omninò quoniam id te velle intelligo. Atque imprimis ipse fortasse observasti quasdam esse propositiones universales, quasdam particulares, quasdam verò singulares, prout nimirum, Idea pro subiecto propositionis allata, aut universalis est, aut particularis, aut singularis, inde enim illæ propositionum appellationes nascuntur. Qua in re consule, si libet ea quæ de Idearum universitatè, particularitatè, & singularitate diximus.

EUG: Hæc mihi satis perspecta sunt.

THEAN: Quoniam verò universales ipsæ affirmantes sunt, & negantes, noveris Eugeni, id quod tibi suo loco, usui erit, in propositionibus universalibus affirmantibus distribui subiectum, videlicet pro singulis in sua extensione contentis sumi, contra non distribui attributum *vg. cum dico: Homo est animal* Subjectum *homo* sic resolvi potest, Et Eugenius & Theander & Aristoteles & Plato, & omnis denique homo animal est. *Praedicatum tamen animal* non potest distribui, neque enim dixeris homo est omne animal, id est, & bos & equus & Leo &c. sed tantum aliquod animal. At vero in propositionibus universalibus negantibus distribuitur, tam subiectum quam prædicatum ita dum dico *Nullus homo est brutum sensus*

fus est: Et hic, & iste, & ille, & omnis denique homo, nec hoc nec illud, nec ullum denique est brutum.

EUGEN: Quæ enim vera origo tanti discriminis est?

THEAN: Ea ex superius dictis repetenda Eugeni: Nimirum supra declaravimus, propositionem affirmantem Logicè veram esse, tum dum attributum, sive prædicatum continetur, & includitur in subjecto, eique inest. Contra propositionem negantem tum veram esse cum prædicatum abest ab illo, neque in illo includitur. Cum igitur ad hoc ut *vg.* animal inest in homine, sufficiat quod aliquod animal, & si non omne in illo inest, hinc non distribuitur prædicatum, cum verò ad hoc ut brutum non inest in homine requiratur, ut nullum ex singulis inest, namque si vel unum quodpiam brutum inesset in homine, jam verum esset dicere. *Continetur brutum in homine* atque, adeo *homo est brutum* hinc distribuitur quoque ipsum prædicatum in propositionibus universaliter negantibus. En exemplum Eugeni: ut verum sit: In tua capsula contineri nummum, non est necessè ut quidquid usquam est nummorum, id est singuli ex toto orbe nummi inibi contineantur, sufficit ut unus quispiam inest in capsula.

EUGEN: Sentio equidem hoc secundum ita esse, at enim mallet primum.

THEAN: Liberaliter avarus es Eugeni. At ut verum sit in tua capsula non contineri nummum, necessè est nullum ex singulis quiquispiam sint in tua capsula includi, nam si inibi vel
unus-

unusquisquam inesset, non amplius ex verò diceres, non tibi esse nummum in capsâ.

EUGEN: Teneo jam satis arcanum Theander, quoniam illud mihi in capsam coniecisti.

THEAN: Etsi verè hic attuli, Eugeni exempla propositionum universalium, id tamen quod de prædicatis earum diximus applicandum quoque est propositionibus, particularibus imo & singularibus, ubique nimirum propositio affirmativa, non attribuit totam prædicati extensionem sed partem illius, hoc est, quod diximus non distribuit prædicatum, sed potius disjungit, ubique verò propositio negans removet a subjecto totam extensionem prædicati, adeoque illud distribuit.

EUGEN: Id nimirum è superiore ubique principio nascitur.

THEAN: Verum etiamnum observa Eugeni, universales propositiones esse quasdam propriè tales, & nulla ratione restrictas, quasdam restrictè universales, & in sensu morali dici. Prioris generis sunt huic similes *Omnis homo mortalis est alterius generis ut ista. Omnes Juvenes sunt leves, omnes senes sunt tetrici, Omnes aleatores maledici.* Quas ultimas intelligere debes, cum aliqua exceptione: ut sensus sit, plerumque, licet non semper id ita evenire, aut quod rebus, de quibus sermo est singularis semper infit cum attributo proportio.

EUGEN: Habesne verò Theander, plures species propositionum?

THEAN: Sane habeo, atque ut omittam multas, quæ per se patere, cuique solent, eas tantum

tum enarrabo, in quibus aliquid negotij inest. Sunt itaque propositiones quædam complexæ, quas etiam copulantes & copulativas vocant. Ut Aristoteles in veteribus, Carthesius in recentioribus, Principes Philosophorum fuerunt, ubi vides junctas esse duas propositiones, nempe Aristoteles in veteribus fuit Princeps Philosophorum, Carthesius in recentioribus fuit Princeps Philosophorum. Ejusmodi propositiones ex pluribus compositæ non sunt veræ, si vel una propositio contenta non fuerit vera, ut *vg.* Philosophia & Eloquentia, medicina & chiromantia sunt utiles scientiæ, ac necessariæ, falsa est tota propositio complexa, quia falsam unam propositionem continet, nempe quod, Chiromantia sit necessaria.

EUGEN: Atqui Theander, aliæ propositiones contentæ veræ sunt, nempe quod Philosophia sit necessaria, & utilis, quod Eloquentia sit necessaria, & utilis, una quæ Chiromantiam spectat falsa est, cur igitur totam illam propositionem complexam seu copulantem falsam dicis?

THEAN: In vocis ambiguitate hæres Eugeni, totam propositionem complexam illam *vg.* quam attuli falsam esse dixi, non quod omnes in illa contentas propositiones falsas esse vellem, sed quod non omnes vellem esse veras. An verò id putas non sufficere ad hoc ut tota complexa falsa reddatur.

EUGEN: Id profectò me perplexum reddit!

THEAN: Etenim ut sufficere scias Eugeni, quæro ex Te: Is qui allatam propositionem, & similes tibi affert, non id agit ac si a te contenderet, omnia illa, quæ in unam propositionem

nem complexam illigavit, esse necessaria atque utilia?

EUGEN: Hanc esse ipsius contentionem nullus dubito.

THEAN: Sed rursus hæc contentio five assertio. Omnia illa quæ in propositione complexa cernis, sunt necessaria atque utilia, non tibi tota falsa videtur.

EUGEN: Plane.

THEAN: Tota igitur falsa est illa complexa, quantum quidem ad vim complexionis, nam si singula distingvas, & quædam quidem vera esse, quædam falsa pronuncies, recte id facis, sed complexionem tollis.

EUGEN: Recte te atque me explicuisti Theander.

THEAN: Jam noveris Eugeni ejusmodi propositionibus complexis, opponi debere contradicentes disjunctivas. Disjunctivas propositiones illas voco, quæ quasi disjungunt ac dissuunt in complexa partes copulatas. Unde etiam copulantes efferimus voce particulaque, & &, disjungentes particula *vel vel*. Observa tamen id quod in una affirmatur, in altera negari debere, ut contradicas.

EUGEN: Itaque illi propositioni complexæ. Et Philosophia & Eloquentia & Chiromantia est necessaria atque utilis, contradicet ista disjungens: vel Philosophia, vel Chiromantia, non est necessaria atque utilis.

THEAN: Divinaasti, verum enim vero disjunctivas duplicis esse generis, monitum te hic velut per transennam volo, ut alio loco utilem hanc

hanc esse disjunctionem intelligas.

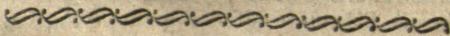
EUGEN: Quæ verò illæ.

THEAN: Aliæ quæ constant partibus se omninò excludentibus, quarum si unam removeas, alteram acceptes est necessé, aut si unam acceptes, alteram removeas. Ut: Eugenius aut vigilat aut dormit. Si dicas & vigilare, non igitur dormit, si dormit non igitur vigilat, si non vigilat, igitur dormit, si non dormit igitur vigilat. Aliæ disjunctivæ sunt, quarum partes non ita se mutuo retundunt. Aut inferunt, in quarum exemplis non est opus immorari.

EUGEN: Intellego fatis discrimen inter utraq̃ue.

THEANDER. Mitto plures propositionum species enumerare tibi Eugeni, in quibus noscendis, nulla specialis difficultas, atque utilitas inest, sed primò quoque tempore afferam tibi explicationem eorum judiciorum, quæ aliis veluti norma sunt, & amissis videlicet definitionis & divisionis.

EUGENIUS. Perges procul dubio de me bene mereri Theander, ut adhuc fecisti: interim ab ea quam mei causa suscepisti defatigatione quiesce.

DIALOGUS VI.

De definitione & divisione.

THEAN: Satis captum est quietis Eugeni, jam ad ea quæ proposuimus explican.

explicanda nos conferamus.

EUGEN: Definitionis & divisionis naturam explicaturus eras.

THEAN: Definitio Eugeni, est oratio explicans naturam rei, nempe quid illa sit, quoque ab aliis distingvatur. Itaque constare debet imprimis *genere* quod respectu rei, quam definis, fit, quantum fieri potest, ultimam sive minimam habens extensionem, & universalitatem, & *differentia prima*. Ita cum dico. Homo est animal rationale: animal est genus, est enim notio communis pluribus & est ultimum, saltem respectu hominis, homo species respectu animalis est infima, non genus. Vide tabulam primam, superius inter ideas universales allatam, *Rationale* vero est differentia, differt enim per id homo ab aliis animalibus.

EUGEN: Quid verò per differentiam imam intelligis.

THEAN: Differentia prima est, quasi radix cæterarum differentiarum, ita in homine est differentia, potentis admirari, potentis videre, sed horum radix est ratio seu potentia cognoscendi. Prius enim rem cognoscimus, deinde admiramur & ridemus.

EUGEN: Ad quid necessè est genus, omninò ultimum in definitione adhibere.

THEA: Si enim adferas genus ultimum, adfers quoque alia magis universalia, nam hæc secundum superius dicta, in comprehensione illius inesse debent. Si verò non ultimum & magis universalè afferas, sæpè illud ultimum, utpotè in universalioris comprehensione non con-

ten-

tentum, omittis. Sic in superiori definitione hominis dum dicis *animal* dicis quoque *substantiam*, at si substantiam diceres non dum animal adferres, omne siquidem animal, est substantia, non omnis substantia; etiamsi addas rationalis, est animal. Est siquidem Deus substantia rationalis nempe cognoscens, & intelligens, non tamen animal quemadmodum Angelus quoque.

EUGEN: Unde verò sciam, quodnam sit rei cuiuspiam ultimum genus, aut differentia prima.

THEAN: Ut id noscas debes te conferre ad eas scientias v. artes, quæ in earum, rerum, quas definis cognitionem descendunt.

EUGEN: Non igitur Logica id universim præstare potest.

THEAN: Sanè non, nisi in iis, quæ ipsius negotij propria sunt, & docere quidem tum ea, quæ iam docuimus, tum cætera quæ ad exactas definitiones requiruntur, leges ac regulas in eum finem præscribere Metaphisicæ potius, quam Logicæ esse putaverim, cum enim Logica, circa solam veritatem consequentiæ, seu Idearum inter se convenientiam versetur, nihilquè ad earum cum rebus externis conformitatem respiciat, planè hæc extra Logicæ negotium sunt. Verum ista Eugeni plenius alio loco intelliges, nunc communi more ne singulares esse in re usitata affectemus, loquamur.

EUGEN: Quæ igitur aliæ definiendi regulæ afferri solent.

THEAN: Parum interest ut in iis enumerandis

dis laboremus. Id universim tene, ubi tu alteri, seu tibi quispiam, rei definitionem claram & distinctam attulerit, eam recipi pro legitima posse & debere.

EUGEN: Videris mihi Theander, ad huc in definitione rei hæfisse, at enim aliam esse nominis seu definitionem vocis audiveram.

THEAN: Optimè hujus admones Eugeni, in ejusmodi definitionis usu, summa inest utilitas, cum in omni vita ac Societate humana tum, in Philosophicis disputationibus. Nimirum plerumque contentiones, in unius voculæ hominimonia sitæ sunt, cuius si recte sensum explicueris, ac significationem distinxeris litem direrimisti totam.

Disputatum est longo tempore inter Veteres ac Recentiores Philosophos, utrum calor, color, ac cætera ejusmodi, sint in rebus ipsis an tantum in nobis. Affirmabant illi constanter, isti pertinaciter negabant.

EUGEN: At enim qua ratione diffidium istud componendum.

THEAN: Distingue voculas istas calor, color & quid *vg* per calorem intelligi debet. An sensatio et perceptio nostra jucunda illa & grata, dum temperata est & mediocris, ingrata vero, atque etiam acerba, dum nimia ac vehemens, nemo ex vilissima plebe fuit unquam, qui hoc sensu calorem igni aut soli tribuerit, quæ ut vitæ, sic sensationis expertia sunt. An certè per vocem caloris illa designatur in re extra nos posita, five qualitas, five facultas, five dispositio, quæ apta reddatur ad sensationem in
nobis

nobis excitandam, hac potestate calor negari igni & soli, & reliquis denique corporibus natura calidis non potest. Idem de colore, idem de reliquis plerisque sentiendum est.

EUGEN: Quid vero de Divisione sentis.

THEAN: Divisio est distinctio & distributio totius in partes suas. Ejus utilitas in eo sita est, quod facilius perspici faciat singulas partes, quam unam simul omnium veluti turbam.

EUGEN: Sed enim Theander, si nulla idea est quæ in alias dividi non possit, nunquam finem dividendi faceremus.

THEAND: Non, Eugeni non debet divisio in singulis partibus enumerandis desudare, sic enim obrueret multitudo mentem, non illustraret. Sed præcipuas afferat partes necessè est, ex quibus liquidò cæteræ inferri, & declarari possint, quæque una compositæ atque collectæ, totam unam, ac integram ideam efficiant.

Ex hac observatione neglecta multæ vitiosæ divisiones contingunt. Ita dividere homines in Pòetas & Muficos, vitium est, quia in unum collecti Mufici & Poetæ non efficiunt integrum numerum hominum, extra Muficos enim & Poetas sunt alii.

Neque ritè diviseris homines in Eruditos & rudes, dantur enim medii inter utrosque.

EUGEN: Intelligo satis & utilitatem & rationem divisionis.

THEAN: Hujusmodi porro divisione instituta Eugeni, vide rursus, ne in vulgarem scopulum impingas.

EUGEN: Quis ille? doce Theander.

C

THEAN:

THEAN: Est ille, attribuere quidpiam toti, quod non nisi uni alterique totius parti convenit seu veteres Pœtas, præstare dixeris recentibus, seu recentes veteribus ex equo erras. Nec enim omni genere Poeseos, sed tantum aliquo, & hi illis, & illi vicissim his præstant. Divide igitur ac distingve genera Poeseos, & suum cuique tribuas. Sunt quædam Poeseos Epicæ opera veterum, quibus recentiora concedere debent, sunt veterum satyræ nonnullæ recentibus exquisitissimis pares. At in tota antiquitate nihil comicum, aut tragicum forte reperies, quod cum selectis quibusdam Cornelii & Molierii actionibus componi possit.

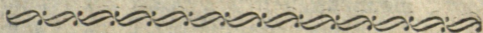
EUGE: Nimirum sic plerumque in singulis ferme hominum usibus intelligo Teheander adhiberi debere ejusmodi divisionem seu distinctionem. Nunquam ferme licet absolute & sine ulla restrictione loqui, addendum semper, *Quod attinet ad hoc*, non item *quod attinet ad illud* Erratur plerumque & impune sibi contradicitur hac distingvendi ratione neglecta. Audies quosdam absolute loqui. Hic homo eruditus est, alios contra non est eruditus. Divide eruditionem in suas partes. Is idem de quo sermo est, eruditus erit fortassé, ab una scientia & arte, non item ab alia, aut omnium fortassé scientiarum & artium tantum habebit, quantum ad vitæ utilitatem spectat, non quantum ad scholæ subtilitatem.

THEAN: Sapienter Eugeni philosopharis omnino. Sed nos 3tia demum operatio mentis ad se vocat, quam proximò colloquio expediemus.

Interim

Interim vale meque cum licuerit revise.

EUGEN: Adeo tua benignitate fretus, etiam fortassè importunè.

DIALOGUS SEPTIMUS

De tertia mentis operatione

THEAN: Pervenimus tandem Eugeni ad 3^{tiam} mentis operationem, ad quam duæ priores, tanquam ad metam sibi destinatam tendebant.

EUGEN: Memini te dixisse, ejusmodi 3^{tiam} operationem esse judicium, ex alio judicio erutum, atque deductum.

THEAN: Rectè meministi, at quoniam sæpe contingit, ut unum judicium ex alio non ritè colligatur, huic Logica incommodo obviat, per artificium quoddam quod vulgò syllogismum vocant.

EUGEN: Audies multos, nescio quod divinum in ejusmodi artificio suspicientes, atque etiam celebrantes Theander, illud mihi mirari quidem licuit, non perinde assequi.

THEAN: Ingeniosum illud esse nemo inficiari posset Eugeni, etenim omnino necessarium esse, quod vulgò creditur, tantum abest, ut ipse censeam, ut sæpe etiam inutili in communi saltem vitæ usu, ac ratione deprehendam, si ad formandam ratiotinationem opus esset, toties quoties ad regulas syllogismi attendere, quando tandem ratiocinaremur. Eveniret id profecto nobis, quod iis, qui ad saltum ex arte institu-

endum consulere vellent, omnem Mechanicæ artem ad pedes commovendos. Omnis prius vita efflueret quam saltare possint. Lumen ipsum rationis, mentibus nostris ingenitum, facit ut possimus & soleamus rectè rationari sine ulla cognitione artis syllogisticæ, imo etiam sine notitia, an ejusmodi ars alicubi in mundo reperiat.

EUGEN: Quid igitur in illa explicanda tanto labore & conatu schola fervet.

THEAN: Nimirum ut argumenti captiosi quiritè factam ratiotinationem, tanquam simia mendaciter imitatur fallaciam, refellat & syllogismi laqueis dissolvat.

EUG: Quid igitur est syllogismus.

TH: Est discursus Eugeni ex tribus propositionibus constans, quæ ita sunt alligatæ, & inter se connexæ, ut acceptatis duabus *1^{mis}*, cogatur quispiam, ac debeat acceptare *3^{tiam}*. Ita si quis admittit has duas propositiones. *Omnes aulici sunt politici, omnes politici, norunt sibi ipsis vim inferre. Opus est ut hanc quoque admittat. Igitur omnes aulici norunt sibi ipsis vim inferre.*

EUG: In quo vero putas ea vis consistit, qua ita primæ propositiones inter se connectantur, & ex iis omnino *3^{tia}* consequatur.

TH: Antequam tibi id aperiam Eugeni, quæramus imprimis quid singulæ propositiones in syllogismum collectæ dicuntur atque sint. Ac imprimis *3^{tiam}* propositionem inspiciamus, hæc itaque princeps est, quam consequentiam & conclusionem vocant, cui duæ priores inserviunt

ferviunt & famulantur. Non enim syllogismos construimus nisi ut aliquem ad *3tiam* propositionem admittendam adigamus.

EUG: Quæ autem major, quæ minor existimanda est?

TH: Sunt qui majorem illam esse volunt, in qua reperitur *major terminus* sive *majus extremum* minorem verò in qua *minor terminus* sive *minus extremum* continetur.

EUG: Nequæ majora ista extrema, neque minora capio.

TH: Revoca tibi in memoriam Eugeni, quod superius diximus, omnem propositionem constare subjecto & prædicato. Jam conclusio syllogismi cum sit ipsa propositio, constat quoque subjecto & prædicato seu attributo.

EUG: Ista profectò satis teneo.

TH: Itaque prædicatum conclusionis noveris majorem terminum, seu majus extremum, ejusdem vero subjectum minorem terminum, seu minus extremum vocitari; ex eo fortasse, quod attributum, sive prædicatum majore extensione subjectum contra minore præditum sit.

EUG: Intellego tandem Theander quo respectet.

TH: His ita expositis Eugeni, en jam cur dum veræ sunt præmissæ aut pro veris admittæ, necesse sit veram quoque esse conclusionem ac pro vera admitti. Nimirum conclusio æquivalenter in præmissis continetur, Unde qui acceptat præmissas, acceptare quoque conclusionem tenetur. Iterum hic tamen redeamus in memoriam eorum, quæ superius attulimus:

nempé, tum veram esse propositionem, cum attributum continetur & includitur in subiecto, quod intelligi semper debet de utriusquæ, comprehensione. Cum igitur in syllogismo nihil aliud agitur, quam ut ostendatur conclusionem esse veram, nihil quoque aliud agitur, quam ut ostendatur, quod attributum conclusionis includatur in subiecto, ejusdem.

EUG: Sentio me pedetentim in ipsa quodammodo syllogismi penetralia deduci a te Theander, atque nisi fallor, eo pervenimus, ut ipsum illud tandem arcanum, quo fit, ut conclusio in præmissis contineatur, atque quod admissas præmissas admittere cogit conclusionem aperias,

TH: Optimè colligis Eugeni, in hoc rei cardinem verti, & hunc nobis solum restare actum. Accipe igitur, quomodo id tandem efficiatur, ad ostendendum quod idea subiecti, conclusionis contineat ideam prædicati, assumitur *3tio* idea, veluti media, quam etiam medium terminum vocitant. Afferiturque imprimis, in prima præmissa, quod idea subiecti conclusionis, contineat ideam mediam, deinde enuntiatur, in secunda præmissa quod idea media contineat, ideam prædicati conclusionis.

EUG: Nimirum jam hic æquivalenter latet, quod ego temperare mihi non possum, quin aperte pro conclusione inferam: igitur idea subiecti conclusionis, continet in se ideam prædicati conclusionis.

TH: Ne tu *Ædippus* es Eugeni. Nimirum dum res *1ma* continet *2dam* & *2da* continet

tinet *3tiam* necesse ut *ima 3tiam* contineat. Vides istud marsupium, non omninò nummis vacuum Eugeni.

EUG: Equidem video.

THEAND: Mitto illud isthuc in meam capsam, & quæro ex te, putasne capsam meam continet nummos? Ita inquis, at unde istud? Videlicet capsam continet marsupium, marsupium continet nummos, igitur capsam nummos continet.

EUGEN: Uterquè quod nostrum est tenemus Theander, tu marsupium, ego syllogismum. At enim rem in aliquo syllogismo particulari tentemus,

THEANDER: Æquum petis. Esto hic syllogismus.

Omnis verus Christianus est vir probus

Omnis vir probus est laude dignus.

Igitur omnis verus Christianus est laude dignus

Quomodò ostendis Eugeni conclusionem esse veram.

EUGEN: Oh oh mi Theander, nec marsupium hic, nec capsam profectò, neque nummos video.

THEAN: Hæres? o te hominem! at enim vides, ideam subiecti, & ideam prædicati, conclusionis? rursus vides.

EUGEN: Cessa quæso, lux aliqua mihi cæpit oboriri: Conclusio vera est, si idea subiecti nempe *veri Christiani* continet ideam prædicati conclusionis, nempe *laude digni*.

THEANDER: Rediisti in viam. Perge porro, quo probas, ideam *laude digni* contineri in idea *veri Christiani*?

EUGEN: Profecto nunc apud me sum assu-

mo ideam *3tiam*, nimirum *viri probi* assero in una propositione, quod idea subjecti conclusionis, nempe *veri Christiani*, contineat in se ideam *3tiam*, mediam, nempe *viri probi*, tum in altera propositione enuntio, quod idea *3tia* media, videlicet *viri probi*, contineat in se ideam prædicati conclusionis, scilicet ideam *laude digni* denique concludo in *3tia* propositione quod idea *veri Christiani*, contineat in se ideam *laude digni*.

THEA: Videsne Eugeni quomodo & capsâ & marsupium & nummi redierunt.

EUGEN: Tamen adhuc nescio quæ menti dubitatio insidet, alias mihi videtur propositiones, syllogismus a te allatus habere, & diversas ab iis, quas ipse formavi.

THE: Ita ne verò? hominem tu alio atque alio habitu indutum diversum esse putabis?

EUG: Non equidem.

THEAN: Nec igitur diversas propositiones puta, quæ diversa vocum & sermonis expressione vestiuntur. Quid? qui dicit omnis verus Christianus, est vir probus, nonne idem dicit, ac si assereret, in idea veri Christiani, contineri ideam viri probi? Qui dicit, omnis vir probus, est laude dignus, non is contendit in idea viri probi, contineri ideam *laude digni*?

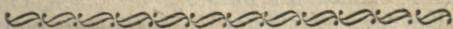
EUGEN: Define iam, define rem claram pluribus persequi, & hæc eadem esse, & me extremo vestitu deceptum esse intelligo.

THEAN: Tanti est Eugeni, te semel errasse, ne pluries olim labaris. Mille sunt propositio-

num in voce, & fermone expressiones, tu sensum attende, eâdem ubique ratione syllogismos expende, noli timere, ne offendas.

EUG: Eadem ne omnino expedendi ratio singulis syllogismis idonea est?

THE: Ita certum habet Eugeni, atque ut id experiendi, seu te cum ipse, seu cum alijs, quos in hac arte versatos noveris, otium habeas, præfenti colloquio finem faciamus *Vale.*

DIALOGUS OCTAVUS

De Regula Superiori omnibus syllogismis accomodanda

THEAN: Tandem ades diu expectate Eugeni, nec vacuus fortasse dubitationum super ea regula, quam omnibus syllogismis præscripsimus.

EUG: Rem assequeris Theander, ut primum te reliqui, accessi hominem, in veteri Philosophandi Palestra, ut optimè versatum, sic illi eo usque addictum, ut tibi mihiq; palam succensuerit, quod relicto scholæ instituto, ejusque regulis, quas & ingeniosas & certas, & ab omni antiquitate, tum Recentiorum quoque sapientissimis collaudatas prædicabat, repudiatis novum neque tritum iter ingressi, aliam a communi abhorrentem, syllogismis expedendis amissim admoveamus, quæ neque ingenio, neque certitudine, cum ea, quam adhuc Schola usurpavit conferri possit.

THE-

THEAND: Communis illa & scholæ usitata syllogismos expendendi, ratio sit ingeniosa Eugeni, sit a multis, sit a plurimis collaudata, ideo ne despicias novam, & paucis adhuc cognitam, si ea tantum, atque etiam amplius ad finem utilitatemque tuam, quam prior illa valeat? at enim absque dubio, longe etiam plus valet. Reiectis enim tot difficultatibus, quibus communes Regulæ redundant, longa etiam eorundem explicatione omissa, ad unam omnia regulam per se claram, in medioque positam nullo ferme negotio exigere, ac revocare, id tibi parum utilitatis habere videtur?

EUG: At enim ingeniosiora esse quæ schola affert, dicunt.

THE: At enim quæ offerimus utiliora sunt.

EUGEN: An igitur de ingenio concedis.

THEAN: Ne hoc quidem Eugeni. In quo enim ingenium illud suum reponunt in longis ambaibus, in obscuris regulis, in proluxa Regularum explicatione, quibus omnibus mens discipulorum gravatur, memoria obruitur, deprimatur animus, tempus, & discendi ardor inaniter consumitur, si idest ingeniosum esse Eugeni, nolim tantô meô, tantô tui, tantô aliorum damno, hanc mihi laudem comparare. Sat enim duos tibi fac Eugeni artifices, mente depinge, unum, qui ad opus aliquod arduum perficiendum elaboraverit machinam, multo opere, multa industria, multa elegantia constantem, sed quam tractare non minus difficile sit ac ipsum illud, cui efficiendo destinata est, opus efficere. Alium minus laboris, minus temporis, minus solertiae

solertiæ consumpsisse sed invenisse tamen machinam, quæ quantumcunque rudis videatur, aptissima sit nihilominus, maximamque præbeat facultatem, ad operis conatum, nullo ferme negotio, & summa facilitate expediendum. Uter tibi commodiore ingenio esse videtur.

EUGEN: Intellego Theander te id agere, ut tuam pro syllogismis expendendis regulam, ab eo maxime commendes, quod facilior magisque expedita sit, At nisi illam certam esse, universimque pro omnibus syllogismis valere ostenderit, non illam satis ab iniuriis, quibus exposita est defendes.

THEAN: Certam esse, eritne quispiam ex ipsis adversariis, qui dubitet, quando ii ipsi quibuscunque tandem regulis nitantur, nostram veluti basim, omnibus omnino syllogismis assignant. Quod enim illud est ipsorum principium: *Quæ sunt eadem uni 3tio, sunt eadem inter se*, nisi idem atque istud. *Quæ duæ ideæ sunt idem cum una 3tia, sunt quoque idem inter se*. Præterquam quod Regula nostra assignet particularem rationem, & omnino necessariam, qua duæ ideæ debent cum tertia conjungi, ut rite inter se conjungantur, quam non assert illud scholarum, quod tamen pro certissimo recipitur axioma. Neque enim ut duæ ideæ sint, idem inter se, sufficit illas quomodocunque cum 3tia componi, sed necesse est ut 3tia idea unam quidem ex duabus in se contineat, in altera vero ipsa contineatur. Quamvis enim duæ aut tres personæ Divinæ idem sint cum una Deitate non sequitur tamen, illas esse idem inter

inter se, nimirum, quia non ita sunt idem cum
3^{tia} ut opus esse diximus.

EUGEN: Verum enimverò, Theander, instru-
ctus sum a quibusdam syllogismis, quibus tua
Regula qui aptari possit non reperiò.

THEAN: Profer illos Eugeni.

EUGEN: En istum.

Nullus spiritus est Corpus

Omnis Angelus est spiritus

E. Nullus Angelus est Corpus

An rectum esse syllogismum negas?

THE: Omnino probum video

EUG: At enim cum tua Regula plane non
congruit, igitur vitiosus sit oportet.

THEAN: Unde probas cum mea illum regu-
la non congruere

EUGEN: Faciam ut istud plane perspicias.
Secundum tuam Regulam imprimis dicendum
est. Ideam mediam contineri in idea subjecti.
Conclusionis, deinde dicendum ideam attributi
conclusionis contineri in idea media, tum de-
nique recte colligi in idea subjecti conclusio-
nis contineri ideam prædicati hoc peracto vi-
dendum etiamnum, utrum propositiones secun-
dum tuam Regulam factæ constant eodem sen-
su, quo propositiones syllogismi qui expenditur
si enim vel una propositio sensu discrepat, jam
aut non idem syllogismus erit, aut falsus.

THEAN: Recte ais:

EUGEN: Sequamur iam igitur tuæ Regulæ
ductum in superiore syllogismo expendendo.
Statim in subiecto conclusionis quod est *Ange-
lus* includo ideam mediam quæ est spiritus, sic in
idea

idea Angeli, continetur idea spiritus.

Recte idem fensus est atque dum dico omnis Angelus est spiritus, quæ est *2da* superioris syllogismi propositio tum includo in idea media, quæ est spiritus, ideam prædicati conclusionis quæ est *Corpus*, at quomodo includam, licet ne dicere, *in idea spiritus continetur idea corporis?* En propositionem falsam, quæ nulli ex prioris syllogismi propositionibus, sensu respondeat, imo uni é regione sit adversa huic scilicet *Nullus spiritus est corpus*. Quid ad hæc Theander? Expedi te atque me si potes.

THEAN: Quid quid sit de hoc quem attulisti syllogismo, Eugeni, at enim habes a mè alterum hunc videlicet:

Omnis spiritus est aliud quam corpus

Omnis Angelus est spiritus

E. Omnis Angelus est aliud quam corpus

EUGEN: Quid tum.

THEAN: Vide quam optime ad meam regulam reducat. Imprimis enim in idea subiecti conclusionis scilicet *Angeli* continetur idea media nempe *Spiritus* rursus in idea media, idest spiritus, continetur idea prædicati conclusionis, nimirum aliud quam corpus, aut non corpus. Igitur postremo in idea Angeli continetur idea *non corporis sive alterius quam corpus*.

EUGEN: Fateor istud tibi e sententia fluere, tamen in meo syllogismo, tua cespitat Regula.

THE: Captus es Eugeni, iterum tu eundem hominem alia veste indutum, alium esse reputas. Age meum cum tuo syllogismo, tui propositio-

positiones, cum propositionibus mei colloca,
eas ad unguem inter se congruere, quovis te-
cum sacramento contendam.

EUGEN: Istud si effeceris Theander, vicisti.

EUGEN: Effeciam profecto imprimis in meo
syllogismo habeo propositionem.

Omnis spiritus est aliud quam corpus
Tu quoque in tuo, habes plane eandem.

Nullus spiritus est corpus
Altera mei syllogismi propositio est

Omnis Angelus est spiritus
Quam ne voculam quidem immutata, apud te
quoque vides tandem quod ego concludo.

Omnis Angelus est aliud quam corpus
Tu nihilo aliter inferis.

Nullus Angelus est corpus.

EUGEN: Profecto Theander feliciter tu ex
his qui mihi magni videbantur fluctibus enavi-
gasti, at vide ne in aliis fatiscas.

THEAN: Nihil metuo Eugeni.

EUGEN: Expendamus hunc syllogismum.

Aliqua ira non est peccatum

Omnis ira est affectus animi

E. Aliquis affectus animi non est Peccatum

THEAN: Probus est syllogismus.

EUG: At tuæ Regulæ non videtur consentire.
Nam quoniam & superius monueras, proposi-
tiones negativas æquivalere sensu quibusdam
affirmativis, & eas proximè in expendendis syl-
logismis, in affirmantes quibus æquivalent,
converti voluisti, id in allato syllogismo facia-
mus. Sic igitur erit.

Aliqua ira est immunis a peccato

Omnis ira est affectus animi

E. Aliquis affectus animi est immunis a
peccato

THEAN: Sane: sunt eædem propositiones
quo ad sensum.

EUGE: Admoveamus jam tuam Regulam or-
dine superius præscripto.

In idea alicujus affectus animi continetur idea
iræ.

THE: Est propositio æquivalens sensui huic,
Omnis ira est aliquis affectus animi: Quæ est
secunda propositio syllogismi.

EUGEN: At enim quomodo Theander, po-
tius in idea iræ ut pote minus universali juxta
superiorem Doctrinam continetur idea affectus
animi, ut pote magis universalis, non contra.

THEAN: Cur vero non totam huc supe-
riorem doctrinam applicas? Id quod attulisti.
Verum est de comprehensione idearum, meum
quod attuli, verum est de extensione, atque
ista sibi æquivalere, tum ego satis superius in-
dicavi tum communis vocum ipsarum usus do-
cet, five dixeris.

Omnis ira est affectus animi.

Sive adjecta prædicati disjunctione, quoniam
supra monui, in propositione affirmante, non
distribui prædicatum, sed disjungi sic transpo-
sueris.

Aliquis affectus animi est ira

Item dicis, prior propositio, habet sensum de
comprehensione hunc.

In comprehensione ideæ iræ continetur com-
prehen-

prehensio ideæ affectus animi.

Secunda propositio habet sensum de extensione hunc, in extensione ideæ affectus animi, continetur idea iræ, sensum eundem omnino efficiunt.

EUGEN: Superasti hanc difficultatem Theander, at enim alia meo iudicio validior ingruit. Pergamus etenim ad alteram propositionem, quæ in allati syllogismi extensione, e tua Regula hæc erit.

In idea iræ continetur idea immunis a peccato.

Hæc propositio Theander undecunque illam intuearis, nulli ex propositionibus syllogismi, qui expenditur æquivalet, est enim falsa, tum ibi contra, omnes sunt veræ. si enim in idea iræ contineretur immunitas a peccato ubicunque esset ira ibi etiam immunitas a peccato inesset. atque alia omnis ira esset immunis a peccato, quod nemo est, qui falsum esse, non videat.

THEAN: Recte argumentaris Eugeni, sed vide quid tibi iste syllogismus videtur.

Aliquod immune a peccato est ira

Omnis ira est affectus animi

E. Aliquod immune a peccato est affectus animi

Estne tuus a tuo dis similis.

EUG: Mei quidem propositio prima est hæc

Aliqua ira est immunis a peccato, tui contra.

Aliquid immune a peccato est ira.

THEAN: Quid tum.

EUG: Quantum usum sermonis latini assequor altera ab alterius sensu non abludit. *Secunda*

mei

mei & tui syllogismi propositio est eadem. Tertia, apud me est. *Aliquis affectus animi, est immunis a peccato.* Apud te vero, *Aliquod immune a peccato est affectus animi* utraque fateor in eandem sententiam congruit.

THEAN: Jam nunc regulæ nostræ amussim admove, aut vide quomodo ipse admoveam.

In aliquo immuni a peccato continetur ira.

In ira continetur affectus animi.

E. In aliquo immuni a peccato continetur affectus animi.

Non tibi hic iterum Eugeni capsula & marsupium redeant?

EUGE: Sentio profecto me ex tuis capsis elabi non posse. Tamen fac omnes observationes, quibus regula tua nititur, in unum college, etiamnum enim novam mihi, & ad huc non auditam attulisti, cum subjectum in locum prædicati, prædicatum contra in locum subiecti, in duabus propositionibus, primâ videlicet & ultimâ transposueris.

THEAN: Æquum postulas Eugeni: primum itaque si syllogismus sit negativus, illum affirmativum æquivalenter redde, deinde incipiendo a subjecto conclusionis, dic in ejus comprehensione includi ideam mediam, tum in comprehensione ideæ mediæ, includi ideam prædicati conclusionis. Jam ut vides sequitur conclusio, qua ideam subiecti conclusionis, cum idea prædicati conjunges. Postremo denique si hunc aliqua conclusio procedendi modum & ordinem non patietur, transpone illius subjectum & prædicatum, unum in locum alterius, servatis iis-

dem affectionibus utriusquè ut sensus idem maneat.

His omnibus institutis, vide an propositiones a te formatæ eodem constant sensu, quem habent propositiones, quas expendis. Si enim sensu discrepent, argumento erit syllogismus non fuisse rectum, & illationis bonitatem, externa tantum vocum apparentia fuisse mentitum. Quales syllogismi sophismata vocantur.

EUG: In quo sophismatum fallacia consistit?

THE: In solis vocibus Eugeni, ex quarum ambiguitate fit, ut non eadem Ideæ usurpentur, fiantque plures quam tres, æque diffusæ neque se ex ordine mutuò includentes. Cum in syllogismo tantum tres esse debent. Ut duæ inter se propterea conjungantur in conclusione, quod in præmissis cum una tertia rite sunt conjunctæ. Dum enim duo quædam cum diversis non cum uno eodemque tertio conjunguntur, quemadmodum fieri potest, ut illa diversa inter se non sint conjuncta, ita non sunt apta ad duorum inter se conjunctionem faciendam.

EUG: Perspicio ista Theander, at enim cedo exemplum alicujus sophismatis.

THEAN: En tibi unum ex difficillimis.

Qui multum bibit sitim extingvit

Sed qui falsa manducat multum bibit.

Ergo Qui falsa manducat sitim extingvit.

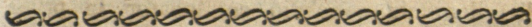
EUG: Profecto ut insolens conclusio fit, videtur recte ex præmissis descendere: Applico enim regulam. In dea falsa manducantis, est idea multum bibentis, sed in idea multum bibentis, est idea sitim extingventis. Ergo in idea Salsa manducatis, est idea sitim extingventis.

Sentio

Sentio Theander fallaciam, nèque tamen ubi sit reperio. Sed si quid divinare possum istud *multum bibit*, diversa significatione usurpari videtur. In prima enim propositione, multum bibit, pro se ipso sumitur, five pro ipsa multa potatione, in secunda vero propositione, sumitur pro causa, cur multum bibat, ita ut secundæ propositionis sensus sit qui falsa comedit *ponit causam cur multum bibat* Quod si eodem sensu in prima propositione sumeretur haberemus statim propositionem evidenter a vero alienam, exiret enim ista *qui ponit causam cur multum bibatur is extingvit sitim* Qua nulla magis falsa est.

THE: Omnia assecutus es, ac tenuisti Eugeni restat, ut aliquod de syllogismis quos hypotheticos vocant, & item de disjunctivis dicamus, ne quid a nobis ad absolutionem operis desideretur. At quoniam sermonem ne cogitantes quidem longius quam par erat produximus, conquiescamus tandem aliquamdiu necesse est Eugeni.

EUG: Optimum factu decernis Theander, conquiescamus.

DIALOGUS NONUS

De syllogismis Hypotheticis & Disjunctivis.

EUGENIUS: Ubi a te digressus sum Theander mirari mihi venit in mentem, cur syllogismis hypotheticis ac disjunctivis explicandis peculiarem operam impendere proposueris, quando ii ad unam quam

omnibus syllogismis præscripsisti regulam revocandi erant, cur enim id non facias.

THEAN: Faciam istud omnino Eugeni, sed una quoque quædam de ipsis peculiaria adferam, qui si ea tibi commodiora videbuntur, quam ut ad generalem regulam recurrere cogaris, illis tuo bono arbitrioque utaris.

EUG: Tu quidem, ubique tui similis es, non in philosophando solum, sed etiam in me complectendo, qui tuus incredibilis erga me amor est Theander sed age, imprimis hypothetici ac disjunctivi syllogismi rationem explica.

THEAN: Syllogismus imprimis hypotheticus est, cujus prima propositio enuntiat quidpiam sub adjecta conditione sive hypothese, ut est iste.

Bonæ artes merentur studium viri honesti,
si animum ac ingenium excolunt

At enim omnino excolunt

Igitur viri honesti studium merentur

Vides profecto Eugeni quomodo in ejusmodi syllogismis conclusio contineatur in prima propositione, sed ad aliquam conditionem adstricta, igitur altera propositio necesse habet, ut asserat conditionem per hypothese esse veram, quod ubi fuerit, quoniam veræ ac rectæ sunt præmissæ, conditio quoque sequitur ac vera erit. Atque hæc est unica ratio in ejusmodi syllogismis rectè concludendi, quod si quidpiam aliud in secunda propositione, non hypothesis veritatem enunties, labetur syllogismus neque rite colliget illationem, ita dum dicis.

Si ver

Si ver est flores quoque sunt

Sed est ver

Ergo flores sunt

Recte colligis, muta secundam propositionem, atque sic infer.

Sed flores sunt

Ergo ver est

Totam consequentiam disturbasti, esse enim flores possunt, quamvis ver absit, ut in autumnno quoque contingit. Hæc porro de syllogismis ejusmodi intelligo, qui in conclusione id inferunt quod sub hypothese latebat in majore, quod si conclusio procedat de ipsa hypothese, sub qua major aliquid affirmabat id, quod negative concludi solet, minor negare debet id, quod in majore affirmabatur. Sit idem exemplum. *Si ver est flores sunt*: Est major propositio. Vis negare in conclusione ver esse, nega in minore flores esse, Quod si negaveris in minore ver esse, male colliges in conclusione flores quoque non esse, possunt enim flores esse absque vere.

EUG: Rem in medio posuisti Theander, sed ad universalem regulam, quomodo ejusmodi syllogismos revocabis?

THEAN: In iisdem exemplis sic faciam Eugeni. Priori syllogismo hanc majorem substitutam.

Quidquid animum ac ingenium excolit, illud studium viri honesti meretur. Hæc enim propositio in illa hypothetica *bonae artes omnino* continetur, nec vera esset illa hypothetica nisi hujus veritatem tacite innueret secundo syllo-

gismo hanc primam propositionem perficere.

Omni vere sunt flores

Subijce sequentes propositiones, easdem, ut superius integrum habebis syllogismum.

EUGEN: Jam mihi hoc satis patet arcanum, ad disjunctivos te syllogismos confer.

THEAN: Syllogismus disjunctivus est Eugeni cujus prima propositio disjunctiva est, sed ita disjunctiva, ut quod superius dum in propositionum argumento versaremur monui, partes disjunctæ se mutuo excludant, neque altera alterius consortium patiatur. Sic iste

Actio Ciceronis Catilinam expellentis vel pia fuit vel impia vel indifferens.

Atqui fuit pia

E. Neque impia fuit neque indifferens
Vel certe servata eadem majore sic.

Fuit impia

E. Neque indifferens fuit nec pia.

Postremo si vis ita dices Fuit indifferens.

E. Neque pia fuit nec impia

Ubi vides quod in minore affirmata una ex pluribus partibus majoris, conclusio neget omnes reliquas. Facere autem potes similiter, ut negata in minore una parte, in conclusione affirmes reliquas partes, non tamen omnes distributive, & hanc & illam, sed disjunctive. Ita priore propositione servata si neges in minore sic.

Non fuit impia

Male inferes in conclusione distributive.

E. Et indifferens & pia fuit.

Sed sic inferre debes disjunctive.

E. Vel

E. Vel indifferens fuit vel pia

Similiter conclude aliis vicissim partibus, in minore. Potes quoque dum plures partes in majore disjunctas habes, omnibus reliquis in minore negatis, affirmare in conclusione unam quæ superest, aut affirmatis disjunctive in minori cæteris, negare in conclusione unam superstitem.

EUG: Hoc nimirum res ipsa & postulat, & indicat satis, sed qua ratione syllogismos disjunctivos ad communem regulam revocabo.

THEAN: Quid tu regulam quæras Eugeni, dum veritas per se elucescit, non indiges utique face, nisi in tenebris, nec nisi in morbo medicina.

EUG: Tamen istud etiam nolim ignorare, si minus ut necessitati consulam, tamen ut curiositati.

THEAN: Nocet subinde nimis curiosum esse, & ego vereor, ne tua te aliquando curiositas, in ambages novas, præsertim è vocum perplexitate natas conijciat. Tamen ne quidquam a me infectum relinqui putes. En tibi syllogismum priorem disjunctivum.

Accio Ciceronis Catilinam expellentis, vel impia vel pia vel indifferens fuit.

Non fuit impia

E. Vel pia fuit vel indifferens

Reduco illum ad syllogismum Hypotheticum, ita ut major propositio enuntiet conclusionem sub hypothese illa, quæ in minore enuntiatur &c.

Actio Ciceronis Catilinam expellentis fu-

it vel pia, vel certe indifferens, si non fuit impia.

At non fuit impia

E. Vel pia vel indifferens fuit

EUGEN: Sed quid opus est hypotheticum in suppetias syllogismum vocare.

THEAN: Ita si me audis expedit Eugeni, ne quis te dolus alicubi incautum occupet, sic enim facilem tibi viam sternis, qua possis eum syllogismum ad regulam nostram universalem reducere. Jam enim loco illius primæ propositionis. *Actio Ciceronis Catilinam expellentis vel fuit pia vel indifferens, si non fuit impia.* Hanc profero.

Actio quæ non est impia, vel est pia, vel indifferens

Tum addo minorem eandem quæ superius est.

At non fuit impia actio Ciceronis Catilinam expellentis.

Ac denique conclusionem eandem.

E. Actio Ciceronis vel pia fuit, vel indifferens.

Similiter in reliquis faciendum est, nihil amplius negotij supererit, ad regulæ generalis amussim admovendam quod tibi per se perspicuum existimo Eugeni.

EUG: Ita plane.

THE: En igitur Tibi Eugeni, eam Logicæ partem tandem omnino absolutam, quam præceptis contineri diximus. Restat subtilior, illa quidem, sed rerum cognitioni vitæ acquirendæ, formandoque exacte iudicio, & ad maturitatem perducendo, maxime accomodata. Eam si tibi proponi explicarique desideras. Eugeni, in me nihil moræ erit, ut quidquid in

meo

eo laboris insit tua equidem causa alacer subeam.

EUGEN: Et illa ego ex te audienda cognoscendaque.

THE: Si aliqua ratione refugerem, id non nisi tuæ quietis causa facerem. Nunc quoniam tu te mihi ad id operis alacrem offers, non faciam profecto ut tu diligentior aliena causa sis, quam ego mea, neque committam ut tædio me ac langvore absterreri a pernoscenda ea Philosophiæ parte sinam, quam tanti momenti esse, ut iudicio ritè maturequè imprimis formando serviat confirmasti. Quare conquiescamus interim dum postliminio Theander ad te revisam.

AD

M. D. G.

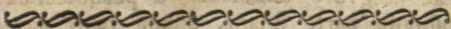

LOGICA SECUNDA

Exercitijs quibusdam utilioribus

Comprehensa

In varios Dialogos distincta

DIALOGUS PRIMUS

De objecto Logicæ sive veritate.

THEANDER Ubi tandem ex Logicæ præceptis emerſimus Eugeni, ejus se nobis exercitia quædam nec inutilia & forſan non in jucunda offerunt, quibus ſi lubet dabimus operam, operæ ut ſpero prætium aliquod relaturi.

EUG: Perge Theander, penitiores Philoſophiæ regiones adire, Ego te quamvis imparibus licet veſtigiis ſequor. Sed age quid hoc primo congreſſu acturi ſumus, quaque de re imprimis diſputaturi, doce.

THE: De objecto nobis Logicæ ſtatim agendum eſt Eugeni. Objecti nomine hic nihil aliud, (ſentis ipſe ni fallor) intelligi, niſi id, quod ſibi contemplan- dum ac demonſtrandum, ut quævis alia ſcientia, ſic etiam Logica aſſumit.

EUGEN: Procul dubio Logica *Circa mentis operationes verſatur* ac proinde illas objecti loco habet.

TH:

THE: At enim cum in ipsis operationibus mentis multa, quæ demonstrari possint, insint, videndum etiamnum est, quid sit illud. *Cujus gratia peculiari negotio Logica, in operationum mentis contemplatione figatur.*

EUG: Quidnam illud esse existimas Theander.

THEAN: Quid aliud existimem, nisi veritatem Eugeni.

EUGEN: Veritas equidem omnium scientiarum Princeps, idemque pulcherrimum negotium est, sed ut peculiaris est scientia Logica, sic peculiarem sibi veritatem quandam debet vindicare.

TH: Sane vindicat.

EUG: Ecquam.

TH: Veritatem Eugeni consequentiæ, sed ut id plenius intelligas, distingvendæ duæ imprimis veritates, operationibus mentis propriæ, eædemque qua ratione singulis operationibus conveniat, explicandum est.

EUGEN: Age, explica, & distinge Theander.

THEAN: Eæ sunt *Veritas principii & veritas consequentiæ*. Veritatem principii, voco conformitatem actuum mentis nostræ cum rebus, quas repræsentari nobis volumus aut putamus, veritatem consequentiæ appello eorundem actuum, aptam ad se invicem congruentiam & proportionem.

EUG: Quomodo hæc in unamquamque operationem convenient aperi. Et primum quidem primam mentis operationem seu Ideam, quomodo veram esse oportet evolve.

TH:

THEAN: Idea Eugeni duplici cum objecto comparari potest, aut cum eo, *quod tu tibi seu sibi quispiam alius repræsentari vult, atque credit.* Aut cum eo, *quod idea per seipsam repræsentare nata est, quodque non potest non repræsentare, cum sit necessario objecti sui typus & imago.*

EUG: Hæc nimirum duo objecta diversa esse sentis.

TH: Omnino diversa.

EUGEN: At quomodo.

THEAN: Alio istud loco manifesto perspicias Eugeni, neque dum eo pervenerimus, omit- tam te commonere.

EUGEN: Nunc igitur cæpta persequere.

THEAND: Ideæ igitur cum priore objecto conformitas est *veritas principii* ejusdem cum altero sibi que proprio objecto, congruentia est veritas consequentiæ.

EUG: Profecto mi Theander nihil ego in idea consequentiæ illationis video.

THEAN: Ego contra multum Eugeni. An enim te latet, qua ac unde, omnis consequentiæ vis emanet. Nonne ex idearum fundo & comprehensione, dum videlicet una in altera continetur, atque includitur, ut in superiore Logica declaravimus, video tamen quid te angat Eugeni, non vides, in idea consequentiam jam perfectam atque maturam, id fanè ita est, at non ideo, nulla ibidem in est. An tu infantem, quod vir non fit, hominem esse negabis.

EUGEN: Scilicet in ideis, infantiam illationis collocas, ubi vero tandem aliqua ipsius ætas erit.

TH:

THEAN: Curiosus es homo. Sine illam paulatim crescere, & certè aliquando adolescentem, ac denique robustam virilemque conspicies.

EUG: Nihil te moror Theander, intelligo in omni rerum incremento mora opus esse ac tempore. Atque ego quidem in prima mentis operatione, quæ infit veritas satis tuo iudicio deprehendi, & cum veritati falsitas, atque error oppositus fit illius quoque rationem, quomodo in ideam cadere possit necesse est ut aperias. Multam enim hac de re inter Philosophos ipsos litem audivi, nec qua ratione dirimi possit adhuc intellexi.

THE: Lis illis Eugeni, ut plerumque accidit in vocum ambiguitate sita. Quidam omnes ideas, aliquando veras, aliquando falsas esse putant, quidam omnes simplices veras semper esse, complexas non semper veras esse existimant. Nobis sine discrimine de omnibus decidendum est.

EUG: Non dubito, quin tuo more, aliquid distinctionis allaturus es, eoque bellum ex utraque parte iustum pronuntiaturus.

THEAND: Profectò pars utraque suis argumentis rationibusque non destituitur, utraque de eo quod cogitat, verum enuntiat, at neutra, idem totum cogitat, quod esset cogitandum. Eos solos maxime improbo Eugeni, qui de idea simplici non perinde, ac de complexa philosophandum putant. En itaque breviter quid de utraque quid de omni idea, ejusque falsitate statuendum est. Sed imprimis duplex
ideæ

ideæ cujufvis, quod jam distinximus, objectum mente retine. Si cum priore objecto Ideam componas, sæpe ab illo dissentientem invenies, seu simplex fit, seu complexa. Si eandem cum altero objecto illi proprio colloques, nunquam non veram, nunquam illi non consentientem reperies, priori ratione, idea vulgari cognomine, etsi non sibi proprio, falsa dicitur, altera ratione, ab omni errore per Philosophos vindicatur.

EUGEN: Profecto, Theander, cum primum duo illa objecta distingveres, duos hos ego scopulos fortè suspicabor, ad quos plurimæ contentiones, vix non vanæ ac inanes allidendæ ac confringendæ essent. Nunc duo assertionis tuæ capita, sine ut ipse per me paulo explicatus mei quidem causa evolvam.

TH: Fac quod tibi maxime lubet Eugeni.

EUG: Idea imprimis sæpe non consentit cum illo objecto, quod nobis volumus aut putamus repræsentari, nempe sæpe aliud cogitamus, quam quod re ipsa est.

THEAN: Probèrem expedis Eugeni. Nihil est quod ego addam præter exemplum. Incedis per sylvam, iter fortasse faciens, cum iam noctis tenebræ clarum oculorum usum ademerunt, tollit se ante te inter arbuta stipes arbustus, oritur in te idea ursi, si eam compares cum re, quam tibi putas repræsentari, ab illa plane dissentiens, atque adeo falsa, quid enim tibi per illam credis depingi? Id utique quod revera, ante te vides, & id nil minus quam ursus, est merus stipes. Hac sola ratio-

ne

ne ideæ error tribui potest, qui tandem ut verum dicamus, non ipsi proprius est, non enim oritur ex ipsius a proprio objecto dissensione, sed quasi ab alieno. Quod enim proprium ipsius objectum est, id sane quod per illam menti obiicitur, quod per superius allatam ideam menti obiicitur ursus. Sit ille re ipsa ante te, non sit ante te, sit ille id ipsum, quod revera videre te ac intueri putas, sive non sit, hoc nihil ad ideæ repræsentationem facit, nihil eidem adimit.

EUGEN: Cui igitur error, quem in allato casu inesse necesse est, erit tribuendus.

THEAN: Idea illa ursi menti tuæ oborta, præbet occasionem, quanquam non sua-pte iudicio subrepenti, quo statuis, iudicas, atq; enuntias re ipsa id, quod vides ante te, ipsum ursum esse, revera inquis actum est, ursus est ante me. Quid enim palles? tremis? sudas? fugam circumspicis? nisi quia putas, id actu esse in sylva, quod est in idea. Fac enim absterfo paulatim timore, accede, circum aspice, palpa, ubi nil nisi stipitem depræhenderis, damnabis proculdubio timorem ipse tuum, quam vane inquis; ursum mihi hoc loci esse finxi, at ubi sic te ipsum damnas, nunquid adhuc de urso cogitas, plane cogitas, plane adhuc in idea ursum habes, cur igitur tibi non priores æstus ac algores redeunt? quia nimirum non credis amplius illum esse in sylva. Profecto non ita hebes es Eugeni, ut non ubi error sit, perspicias, sed enim per me licet ideam ipsam falsam appella, non tibi ego, non generi humano

no contradicere volo, modo noveris, cujus id objecti gratia dicatur, illius videlicet, quod putamus nobis repræsentari. Quodque ideæ proprium non est, sed falsò judicîo nostrò illi attributum. Dicam brevius, ac enucleatius fortasse Eugeni falsam ideam dici atque esse posse respectu objecti, comparate ad illius statum, in quo re ipsa, in se ipso, ac extra cogitationem nostram reperitur atque existit, vel existere potest.

EUG: O Te Theander! habebam quod allatæ prioris exempli explicationi tuæ opponerem, at homo sagax occupasti occupationem meam.

TH: Quid erat Eugeni.

EUGEN: Repereram Theander exemplum, in quo non duo illa objecta distingvere posses.

THEAN: Vulgare illud fortasse ideæ completæ *Baculi in aqua fracti* eras objecturus.

EUG: Istud ipsum.

THE: Nimirum, id quod in ipso priore exemplo poteras reperire si enim cogites *Ursus hoc loci ante me præsens* hæc repræsentatio ab omni etiamnum enuntiatione vacua, nil nisi idea est, quæ si cum urfi statu, qualis eo tempore dum cogitas extra Ideam tuam est conferatur, cum illo certè non congruit, non enim tum ursus, extra tuam ideam hoc loci præsens est.

EUG: Satis superque Theander ea, quæ ad primam assertionis tuæ partem pertinebant, expensa sunt, ad alteram veniamus, eam quoque si per te licet explicabo.

THEAN: Profecto licet, Eugeni.

EUG:

EUGEN: Idea comparate ad illud objectum quod nata est, repræsentare, quodque ipsius proprium est, falsa nunquam esse potest. Videlicet si falsa esset, tum vel ex eo quod aliud quidpiam repræsentaret, vel quod alio modo repræsentaret quam ipsi proprium est, sed neque potest unquam aliud, neque unquam alio modo repræsentare, quam ipsi proprium est, igitur falsa esse non potest. Ecquidem si vel aliud, quam quod nata est, vel alio quam quod nata est modo repræsentaret, mutaretur repræsentatio, mutata repræsentatione, mutaretur idea, cum idea nil aliud sit quam repræsentatio, atque adeo non superesset amplius, eadem idea, quæ autem non superest, falsa esse non potest.

THEAN: Rectè tu hæc atque ingeniosè Eugeni. Ego colligo atque concludo, idea semper aut id repræsentat, quod debet, & modo quo debet, aut aliud, & alio modo, quam debet, si prius, vera est semper, si secundum, ipsa non manet, ergo dum manet semper vera est. En iterum exemplum: *Hic baculus in aqua fractus*. Quid hæc idea repræsentare debet? Utique hunc baculum fractum, quamdiu hoc igitur repræsentat, est vera, muta quidpiam in ipsius repræsentatione, & loco baculi *substituere lineam auream* non amplius hæc, quæ fuit, idea est.

EUGEN: At Theander hic baculus in aqua non est fractus, idea mihi repræsentat fractum, aliud igitur repræsentat quam sit qui igitur vera erit?

THEAN: Aliud quam sit? ubi sit Eugeni, at

ibi baculus non est fractus.

EUGEN: In se ipso, in re ipsa, extra cogitationem meam.

THEAN: Comparete igitur ad illum baculi extra cogitationem tuam statum, ideam appella falsam, id iam tibi licet Eugeni, cum illo sane non congruit.

EUGEN: Cum quo igitur congruit.

THEAN: Cum illo quem in tua cognitione statum habet.

EUGEN: Rectè, eo pervenimus sensim quod maxime animum meum pungit.

THEAN: Quidnam est Eugeni.

EUGEN: Ideam semper veram dicis secundum ipsius congruentiam, ac conformitatem, cum statu obiecti, quam illud in cogitatione mea ac idea habet, hic porro status nil aliud est, quam mea cogitatio, ac idea, igitur dicis ideam semper veram esse, quia semper est conformis sibi ipsi. Vide Theander, ne quod in aliis carpinus, ipsi in vocum sono, & inanitate ludamus.

THEAN: Subtilis es plus æquo Eugeni, quid quid sit ille status, quem in idea res habet, & quocumque tandem ab ipsa idea differat, id tibi hoc loci nosse sufficerat, sæpe statum rei in cogitatione nostra depictum ab eo qui re ipsa habet, aut habere potest, abhorrere id, quod malo nostro, nimis quam verum est, sed tamen accipe, status obiecti, quem illud, in cogitatione tua vel mea possidet, non usque quaque ipsa mea vel tua cogitatio est. Status baculi fracti in cogitatione mea expensus quid est nisi
 baculus

baculus ipse fractus a me cognitus, baculus iste fractus etiamnum a me cognitus est corpus, cogitatio mea, vel tua nil minus quam corpus est, non extensionem, non partes, non durtiem, non gravitatem & pondus habet, quæ omnia corpori propria sunt, vides igitur illa esse diversa. Relucet quidem in nostra cogitatione, velut in speculo baculus, relucet proinde corpus, relucet recensitæ corporis affectiones, quare cogitatio nostra, repræsentatione, hæc in se continet non re non existentia. Ut in speculo res, non per existentiam sunt, sed per imaginem, & exhibitionem. Vidisti te aliquando in speculo Eugeni, Quomodo dic amabo illuc intus usque trans crySTALLUM, & ultra illum penetraſti? Imago hæc tua est, non tu ipse Eugeni. Quod si eam te ipsum appellas, non nisi te ipsum repræsentatione & similitudine, non re, ac existentia potes appellare. Inanis illa est, non animo non ratione, non cogitatione pollet, quæ tibi constant omnia.

EUGE: Quid igitur mi Theander ille status est, si mea non est ipsa cogitatio, & quæ est illa cogitationis cum ipso conformitas.

THEAN: Status ille Eugeni, si nusquam extra cogitationem tuam est, nunc quidem nihil exte ipsam, talis tamen esset qualem cogitas, si alicubi existeret. Et hæc est illa tuæ cogitationis cum rei statu, in ea expressio conformitas in eo consistens, quod si id quod idea efformas, alicubi extaret, tale omnino, quale illud apud te fingis extare deberet. Efformans tibi *animo baculum hunc in aqua fractum*, quid

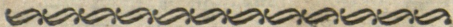
efformas? nimirum quasdam ipsius partes, in lineam rectam, versus quamcunque partem pretenfas, a manu tua excurrere, quasdam vero in certo puncto a linea recta, effecto angulo discendetes. Si baculus hic revera fractus extaret, revera quædam ipsius partes in lineam rectam a manu tua progressæ, se extenderent, quædam vero a certo, cum prioribus conjunctionis puncto, effecto angulo declinarent.

EUGEN: Id ita videlicet de cæteris quoque sentiendum putas.

THEAN: Id ita omnino Eugeni. Sed de idearum falsitate ac veritate, quid illæ sunt, longius etiam ac subtilius fortasse quam oportuit adhuc disputabimus. Tamen nobis ea in re magni viri exemplo præiverunt, qui hanc, ut parvi momenti videatur, quæstionem commentationibus suis non indignam duxerunt. Quorum si æquam ex utraque parte litem declaravimus, præclarum nostræ quoque contentionis fructum habituri sumus, tantorum nempe virorum conciliatos animos, restitutamque concordiam.

EUG: Cætera in aliud tempus discutienda reiiciamus, Theander, nunc aliquamdiu mihi tibi que respirandum est.

THEAN: Sic est Eugeni, respira plurimum, tu enim hodie plurimum depugnasti. *Vale.*

DIALOGUS II. 69
DIALOGUS SECUNDUS

De veritate secundæ mentis operationis.

THEAN: Proposita ac explicata pro modulo nostro imæ operationis seu ideæ veritate, & qua ratione in eam error irrepere possit quæstione definita, ad 2dæ operationis seu Judicij veritatem progrediendum est.

EUG: Nimirum telam, quam orsus es, per-texturus, ut in idea consequentiæ infantiam re-posuisti, sic in iudicio, nisi fallor, ejusdem a-dolescentiam collocabis.

THEAN: Nihil te sagacius, nihil verius, ni-hil eorum, quæ dicta sunt tenacius Eugeni, rem recte confecisti.

EUG: Nec minus duplicem fortasse etiamnum judicij, ut ideæ veritatem distingves.

THEAN: Nil dubita Eugeni, in eo quoque quædam est veritas *principii* quædam conse-quentiæ.

EUGEN: Fateor Theander dum a te abessera me diu laborasse in duplici illa 2dæ operationis veritate, apud me ipsum definienda, non mihi tamen ipse satisfecisse videor, itaque ad te in-tegrum rei iudicium refero.

THEAN: Ex uno Eugeni iudicio reliqua me-tiemur. Fac efforma apud te hoc iudicium *Homo est rationalis*, quid antequam hoc insti-tueres, in mente habebas.

EUGENIUS: Duas ideas.

TH: De ijs igitur sententiam tulisti, unam videlicet in altera contineri.

EUG: Procul dubio.

THE: En igitur unam enuntiationem super ideis menti tuæ præsentibus. Verum Eugeni, quid est, cur unam ex ijs *hominis*, alteram *rationalis* sive ratione præditi esse dicis.

EUGEN: Quia nimirum una hominis mihi naturam, altera naturam ratione præditi exhibet.

THEAN: Istud igitur etiam enuntias, en alteram enuntiationem.

EUGEN: Quid vero alteram cum unica mihi quidem esse videatur.

THEAN: Sane altera est, non te finas falli Eugeni, en discrimen, inter utramque. *Prima* ideas menti præsentis, inter se mutuo confert, ac conjungit, *Alteram* earum, cum rebus, quas nobis repræsentari volumus, aut putamus congruentiam statuit quæ duo diligenter Eugeni, distingvenda esse, cum ipse sentio, tum ipse profecto ex ijs quæ dicenda nobis hac de re supersunt, manifeste intelliges.

EUGE: Hæc quidem ego Theander, non illibenter distingvo, nec eadem esse sed diversa, diversamque satis idearum, semel quidem inter se ipsas rursus vero, cum rebus, quas nobis repræsentari credimus, collationem perspicio. Verum an unum ab alio seperari, atque abesse possit, id mihi videtur docendum, explanandumque superesse.

THE: Nil magis profecto, nihil facilius evenire potest, nec quidquam sæpius etiamnum
homi.

hominibus, eorumque judiciis evenit, quam ut hæc duo separentur, quorum tamen superatione, ac distractione, non observata in errorem homines pessimum inducuntur, id quod ego iam tibi exemplis evidentibus demonstratum eo.

EUGEN: Libenter illa excipiam Theander.

THE: En primum Eugeni. Erat quispiam, qui propositis sibi duabus ideis, nempe *Bellatoris & Occidentis homines dolo ac ex insidiis* pertinaciter ex iis iudicabit. *Bellatorem esse siccarium.*

EUGEN: Sane is mirum quantum fallitur.

THEAN: At ubi & in quo Eugeni? An circa idearum menti præsentium inter se convenientiam. Ne tu ipse manifeste vides unam scilicet: *Occidentis homines dolo, ac ex insidiis* contineri in altera, nimirum: *Bellatoris.*

EUG: Profecto istud video, nihil erroris habere. Sed nimirum peccabat ille, in comparatione ideæ cum rebus ipsis, extra ideam positus, ac speciatim, in eo quod ideam *Occidentis homines dolo, ac ex insidiis*, vere ac re ipsa ideam *sicarii* esse iudicaret, cum re ipsa non esset. idea enim *sicarii* vera est. *Occidentis homines dolo malo ac insidiis extructis lege vetante.* Quæ duo animadversa statim ideam *sicarii*, ab idea *Bellatoris* excludunt, huic etenim dolus, ac insidiæ & cædes ipsa, legis favore permixtæ esse deberent.

TH: Digitum ad fontem *ut ajunt* intendisti Eugeni, verum accipe aliud exemplum, in quo homines etiam doctissimi, & recentiori Philosophiæ addicti falluntur, cum demonstrationes

nes suas quibus frequenter, tanquam evidenti-
bus utuntur, non animadvertunt inefficaces
atque etiam infirmas esse. Effingunt illi apud
se ideam unam quidem *substantiæ cogitantis*
aliam vero *potentis movere corpus*. Super his
intrepide racionantur, atque definiunt, in idea
substantiæ cogitantis non reperiri ideam *poten-
tis movere corpus* ideam porro *spiritus* nil ali-
ud esse quam ideam *substantiæ cogitantis*. Igi-
tur in idea spiritus non esse nec reperiri *po-
tentiam movendi corpus*.

EUG: Equidem videntur illi mihi recte fa-
tis colligere consequentiam.

THEAN: Si solas ideas illorum menti præ-
sentes respicias Eugeni, quid quid de earum
convenientia, aut disconvenientia, asserunt, in
quo veritas consequentiæ reposita est, omnino
verum dicunt. Ita ideæ substantiæ, cui nil præ-
ter cogitandi vim competat, qualem apud se
illi efformant, quod nulla ratione posse move-
re corpus proprium sit, quis non videat. At
eos qui re ipsa dantur, & quales extra ipsorum
cogitationem existunt, spiritus, nil aliud esse
quam substantias cogitantes, nihil præterea, in
ipsorum natura reperiri, nihil aliud esse, quod
efficere possint amplius nisi cogitare, quis reci-
pere possit? quis Philosophos nostros in eo se-
curos, ac veri certos præstare. Profecto istud
ego, si non aliunde omnino falsum, certe sus-
pectum satis, atque ad eam, quam usurpant de-
monstrationem stabiliendam non satis firmum per-
spicio.

EUG: Nil dubita Theander, satis mihi appa-
rere

rere discrimen duplicis quam iudicio tribui veritatis, unius quidem quæ *principij* fit, alterius quæ fit *consequentiae* Vide quid illas esse, atque in quo consistere, apud me statuam. *Veritas principij* in aliqua enunciatione est. Conformitas vel difformitas prout asseritur, inter ideas menti præsentes, & res quas nobis repræsentari volumus, aut putamus. *Veritas consequentiae* est asserita conformitas, vel difformitas, inter ideas ipsas menti præsentes, ad se invicem comparatas.

THEAN: Recte agis Eugeni.

EUGEN: Restare mihi videtur Theander maximum negotium quomodo utraque veritas iudiciis nostris, concilianda sit, quaque ratione, error sæpe irrepit, ut ei auditum obstruamus.

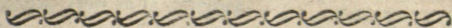
THEAND: Sane Eugeni istud restat, & id quoque allaturi sumus, separatim quidem de utraque veritate, eique opposito errore disputantes. Interim animadvertis opinor, utrobique opus esse comparatione, examine, ac discretionem, sive idearum comparate ad res, seu comparate ad seipsas.

EUG: Animadverto istud satis, atque etiam omnem assequendæ veritatis, seu rationem, seu difficultatem in ea discretionem repositam esse sentio. Nimirum si recte discreverimus, quid idea menti præfens, seu comparate ad aliam præsentem, seu comparate ad id ipsum, quod mihi repræsentari puto, ac volo, fit, vel non fit, recte quoque iudicaturi sumus, ac verum reperiendi. Itaque imprimis, videndum nobis est, unde

de illa nobis recta discretio præstari, nec minus, unde adimi ac intercludi possit.

THEAND: De illa nobis proximo congressu fermo erit Eugeni, ac imprimis de eo differemus, quid impediatur discretionem nostram, circa convenientiam vel disconvenientiam idearum menti nostræ præsentiam, comparate ad ea quæ nobis repræsentari volumus aut putamus.

EUG: Vale interim Theander.

DIALOGUS TERTIUS

De prima causa discretionem impedi-
dente Erroremque in iudicio hu-
mano inducente

EUGEN: Gratissimam mihi rem facturus es Theander, si fontes eo, indicaveris tandem, unde discretionis nostræ, ac iudiciorum vitium emanat.

THEAN: Faciam illud tanto libentius Eugeni, quod id tibi pergratum fore intelligam.

Ut non recte discernamus, an idea menti nostræ præsens cum objecto, quod nobis repræsentari credimus, vel optamus, congruat, nec ne, triplex impedimentum facit.

Primum venit ex nobis ipsis *secundum* ex ipsis objectis nascitur. *Tertium* denique oritur ex vocibus ad animi nostri sensu exterius evolvenda destinatis.

EUG: Placet ire per singula Theander, a primo capite rem arcesse.

THEAN:

THEAN: Sic est Eugeni, omiffam sæpe, aut vitiatam, & corruptam, ideæ nobis præfentis cum eo, quod depingere nobis in mente cupimus discretionem, nobis ipsis fæpiffime reffere debemus. Id quod aut vitio voluntatis noffræ fit aut facultatis, nempe vel quia nolumus recte differere, vel, quia non poffumus Illud culpa fit noffra hoc natura, illud condemnare debemus, hoc fi qua poffumus emendare.

EUG: Placet primum culpæ fupplicia decernere, dinde naturæ remedia providere.

THEAN: Itaque culpa noffra Eugeni, in præfenti negotio, his iterum quatuor, veluti fontibus & caufis continetur *1mo* Negligentia *2do* non attentione *3tio* præcipitatione. *4to* præfumptione.

Negligentia eft vitium eorum qui cogitant, velut non cogitando, ut quid quid ipsis de re quam oblatum eft, nulla cura, nullo delectu nullo examine nulla rerum inter fe comparatione judicant.

EUGEN: Vitium profecto, mea fententia, fædiffimum, quod in hominem cadere poffit, eft ejufmodi negligentia, Homo equidem fine discretionem, fine ea fupra feipfum, fuasque cogitationes mentis reflexione, eft quodammodo fine mente, nempe nimirum fine nobiliffima mentis functione. Ac proinde a brutorum conditione, non multum remotus. Cogitare enim cum ea de qua loquimur discretionem, eft liberum exercitium humanæ mentis, quo ut bruta, fic homines ignavi, atque incurij deftituuntur. Ut hac ratione judicemus, profecto voluntate opus eft.

est. Quod nisi fallor indicare voluit Carthesius magnus ille Philosophus, cum iudicium voluntatis esse actum pronunciavit.

TH: Sane Eugeni sæpe nobis evenit ut præter voluntatem nostram, ideam aliquam concipiamus mente, oriri illa nobis etiam invitis potest, sed id in nobis positum est, ut defigamus animum in perspiciendo, quam illa cum objecto de quo agitur congruentiam habeat, vel certe, dissensionem. Id molestum sæpe est, at dignum omnino homine et humanæ mentis sive præstantiæ, sive infirmitati maximæ opportunum.

EUGEN: Id fortasse attentio erit Theander.

THEAN: Ea ipsa est Eugeni, & illa nobis opus est.

EUG: Nimirum primum oportet velle videre atque perspicere, quid nam sit idea menti præfens, comparate ad objectum, quod repræsentari nobis cupimus, vel putamus, ejusne sit vera ac genuina Imago, nec ne? tum vero altero veluti passu progrediendum est, ad ipsam animi videndo ac perspiciendo defixionem.

Profecto neglecta hæc attentio, sentio satis quam multis erroribus, falsisque iudiciis viam sternat. Quam multa sunt obscura incognita nobis, sæpe etiam impervia, sine attentionis lumine in tantis tenebris incedere, est certe non ambulare velle, sed ad singulos passus impingere & collabi.

THEAN: Hinc equidem velut per transennam perspicere Eugeni possumus, quantum magistrorum, quantum Parentum ipsorum inter sit, dare operam mature, ut liberos asve faciant,

ciant, pervigili nempe animo esse, atque ad ea, de quibus indicandis agitur naviter attento. Nimirum cum illa ætas sit, maxima multis ac variis, quæ sensibus blandiantur objectis, exposita, eorum mens, ut in ipsa varietate complacere, sic in diversa facillime rapi atque adeo distrahi, neque in ullo consistere, sed per omnia vagari, ac volare confvescit. Qua propter, ut primum illis ingenia infantia impedimentis solvi ceperunt, plurimum refert ea memoriæ exercitiis magna in se quædam, & illustria facta complacentibus, occupare, & quod a multis recte usurpatur, statim Geometriæ præceptis institueri, quæ & figurarum eleganti exactitudine, & propositionum evidenti claritate comprehendantur. Sed ad nostrum propositum revertamur.

Accidit sæpe, ut in suscepta jam attentione, ac discernendi diligentia, nos vel molestiæ tædeat, vel pigeat laboris. Nihilominus judicare nobis fixum est. Judicamus itaque & fallimur. At enim, quæ malæ nos intemperia tenent. Volumus laboris fructum sine labore, fructus vero cum præcox sit, & suam ipse maturitatem non expectans, abortivus est.

EUG: Intellego id, nisi fallor, præcipitationem esse Theander.

THEAN: Nil dubita illam tenes.

EUGEN: Nempe vitiosa judicia, ex eo nasci plurima, quis non videt, quod diligentiam indisconveniando nostram deseramus prius, quam plane perspexerimus, omnem rei de qua nobis agitur, naturam, ac fundum, utrum videlicet

ea omnia quæ in ipsa revera comprehenduntur in idea nostra reluceant, aut si nihil ipsi proprium desit, nonne quidpiam de alieno perperam attribuatur.

TH: Vitio isto laborant illi maxime Eugeni, quibus ingenium celer est & vivacius. Perspiciunt prompte, ac ferme e vestigio ideæ sibi præsentis, cum objecto, de quo agitur convenientiam, sed non nisi ex parte, atque ab uno velut latere tantum. Interim acti, cognita iis impatientia disquirendi, eo, quod reppererunt contenti, ex omnibus rem partibus circumspicere minime laborant. Id quod imprimis opus est, ut error omnis a judicijs humanis arceatur.

At quæ longe pessima humanæ mentis lues est, ejusmodi præcipitatio, si in eos incidat, quæ ingenio vano sunt, ne dicam superbo, & inani sui ipsius æstimatione, ac præfidentia occupato, format ibidem præsumptionem.

EUGEN: Præsumptio sanè Theander, maximum impedimentum est, ad exacta formanda judicia. Neque enim illa solam id attendendo diligentiam adimit, nec omnem tantum attentionem tollit, sed ipsam quoque attentionis, & diligentia necessitatem perspicere, & intelligi non permittit.

THEAN: Sic est Eugeni, tamen ut tetrum atque abominandum id vitium sit, nihilominus & commune maxime est, & tollerari maxime consuevit. Commune est; quoties enim quisque a vano ingenij sui, præsertim ac judicij amore, atque adeo nata inde præsumptione immunis est.

est. Toleratur vero maxime, namque cum viri nobiliores, genere, fortuna, authoritate præstantiores, illi maxime obnoxij sint, quod & adultores, malum illud foveant, & reverentia dignitatis illos emendari non sinat, & timor potentiæ, aut spes aliqua iis contradicere vetet, sua illos pestis nunquam deserit, quotidie excedit, bis sane miseros, quod & laborent malo, & laborare se minime sentiant.

EUGEN: Exposuisti fatis ea Theander, ex quibus error in judicia humana, non sine humana quidem culpa promanat. Exponere jam non gravaberis, quid sit, unde citra culpam nostram errare ac falli in judicando possimus.

THE: Crastino te mane salutabo Eugeni, atque ea, quæ desideras, evolvemus. Iam vale.

DIALOGUS QUARTUS

De altera causa falsi judicij

THEANDER: Habes me Eugeni, ut præceperam, tibi præsentem, ac ad philosophandum expeditum.

EUG: Nec mihi tua præsentia Theander, non gratissima esse potest, nec non jucunda Philosophia.

THEAN: Explorandus est nobis, vel potius indicandus, alter obex rectæ in judicando discretionis, qui nobis quidem, sine culpa tamen nostra veniat.

EUGEN: Recté indicandum potius dixisti Theander, quid enim tibi sit inexploratum?

TH:

THE: Nec ego dubito Eugeni, quin indicaturus sim potius, quid ipse sentiam, quam quid te sentire oporteat, perspicis enim profecto illud & pridem vides.

EUGEN: Mihi quidem ille obex in vitio quodam memoriæ consistere videtur.

THEAN: Id ipsum est Eugeni, quod apud me quoque constitueram.

EUGEN: Nimirum fieri potest, ut quispiam, omni adhibita diligentia, in rei cujuspiam accurata cognitione conquirenda efformet in animo suo, justam ac exactam ejus rei ideam, quæ omnes objecti notiones ad amissim complectatur. Interim aliquo temporis intervallo revocet illam sibi in mentem, sed aliqua parte deficientem, nec per omnia cum eodem objecto consentientem Nihilominus ejus, quam olim veram genuinamque conceperat ideæ oblitus hanc mancam, aut certe redundantem, ob multam cum priore similitudinem, illam ipsam ac eandem, adeoque cum illa re, quam sibi repræsentari cupit plane congruentem judicet, & in errorem misere labatur.

THE: Rem a te optime explicatam Eugeni, exemplo illustremus. Vidisti aliquando duo numismata, alterum verum, alterum mendax, sed hoc illi ita simillimum, ut non nisi utroque diu examinato, & perspecto, tandem unum ab alio discreveris. Unde tu quidem duas exactas & genuitias veri & ficti numismatis ideas efformasti. Elapso demum aliquo tempore, vides in conclavi cujusdam Principis numisma, quod revera fictum est, sumis in manus, circumspicis,

cis, miraris antiquitatem, laudas formæ elegantiam, verum existimas. Ecce te falsum male judicasti, quid fecit, ut in hunc errorem inducereris? Si tibi memoria, etiamnum constaret, duarum illarum veri & ficti numismatis idearum, cum omni, quod in illis observasti discrimine, profectò illas cum hoc, quod ante oculos habes numismate conferendo, veritatem ut olim reperires. Memoria tibi igitur tua non constitit, alias ideas exactitudine sua destitutas, pro genuinis arripuit, teq; fefellit.

EUGEN: Nimirum eo memoriæ meæ lapsu effectum est, ut non recte ideas menti præsentibus, cum ijs, quas debeam, & putabam me habere genuinas comparavi, atque invicem discrevi.

THE: Sic profectò Eugeni.

EUGEN: Atqui dicebas errorem principij in eo consistere, quod idea menti præsens nõ congruat cum re de qua agitur, nec cum ejus idea genuina.

THEAN: At enim id ipsam est Eugeni. Si idea tibi præsens congruit cum idea, quam habere deberes, genuinam ejus rei, de qua agitur, eo ipso congruit cum illa re. Quod si ab idea genuina dissentiat, a re quoque dissentiet.

EUGEN: Tamen ideæ unius, cum alia, comparisonem ad veritatem consequentiæ ajebas pertinere.

THEAN: ideæ unius quam præsentem habes, cum alia quæ item præsens menti tuæ est comparatio, sane ad veritatem consequentiæ spectat. Ideæ vero unius tibi præsentis, cum altera quam præsentem vis aut putas esse, dum

plane non est, Collatio ad principium veritatemq; ac errorem principii refertur.

EUG: Satis asequor Theander, in quo positus sit, alter obex recte ac exvero judicandi, quantum quidem ad nos ipsos attinet.

THEAN: Superest ut remedium, quo amoveri obex possit afferamus.

EUGEN: Optimum factu censes.

THEAN: Quo imbecillior nobis memoria est, eo fortior attentio esse debet omni tempore, quo judicij ferendi de re quapiam necessitas incubuerit.

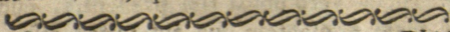
EUGEN: Quid si omni attentione, & diligentia adhibita, non possim tamen recordari plane eorum, quæ ad exactam rei ideam pertinent.

THE: Abstinentum est potius iudicio, quam quærendus, & affectandus inanis quidem, aut falsæ ingenij vivacitatis honor, aut ridiculæ præsumptionis. Sed de his satis. Jam igitur exponemus illa impedimenta, recte differendi, atque adeo judicandi, quæ cum extra nos sint, nobis tamen incommodare non cessant.

EUGEN: Sequitur, ut exponas quantum ad id negotij, afferant difficultatis ipsa objecta.

THE: Verum alio conventu hoc definiemus Eugeni, interim bona, Philosophiæ veniâ, aliis aliquantum rebus nos indulgebimus.

EUG: Mihi quidem nil æque molestum est, Theander, quam te relinquere, at quoniam, id tibi ita commodum est, renunciabo libenter utilitatibus meis, quo tuis satisfaciam *Vale.*

DIALOGUS QUINTUS

De tertia causa falsi Judicij

EUGEN: Importunius fortasse quam de-
 cuit adsum Theander, sed me Phi-
 losophiæ desiderium, nescio quodnam
 ita incessit, ut dum sapiens evadere studeo, fer-
 me humanus esse desinam.

TH: Non Eugeni, nihil est humanius, quam sa-
 pientem esse, nec mihi importunus esse potes, qui &
 ingenio tuo plurimum delector, & studio faveo.

EUGEN: Igitur Philosophiæ etiamnum dabi-
 mus operam, si perte licet.

THEAN: Licet omnino Eugeni, & quidem
ztiū obicem exactæ in iudicando attentionis
 plerumque in ipsis objectis repositum esse dixi-
 mus.

EUG: Qua nam ratione, aperi.

THEAN: Nulla ferme sunt objecta Eugeni,
 præsertim quæ extra nos existentia sunt, aut
 esse putantur (de his enim, hic nobis maxime
 agitur) quæ non pluribus consent, seu parti-
 bus, seu notionibus & proprietatibus suis.

Etsi enim quædam re ipsa ita simplicia sunt,
 ut in nullas ipsa partes dividi ac separari pos-
 sint, ut Eg. Spiritus, ut cogitationes nostræ ac
 alia id genus, hæc tamen etiamnum a nobis,
 tanquam composita, & quibusdam veluti parti-
 bus constantia considerari possunt, eo quod mens
 nostra, eas quæ in illis insunt proprietates &
 notiones, pluribus ac separatis ideis compre-
 hendere possit. Possitque etiam una plures e-
 jusmodi notiones concipere, non tamen omnes,

eo quod quasdam, vel data opera mittat, vel quod eas plane non assequatur & ignoret.

Cum igitur maxime opus sit, ad exactam rei ideam efformandam, ut omnia quæ in re insunt, in idea reluceant, nihilque sive deficiat, sive redundet, quo pluribus res notionibus constat, eo plura respicienda, ac examinanda sunt utrum in ea, quantum præsentem habeamus non deficiat quidpiam, quod in re repræsentanda sit, utrumque non aliquod redundet in idea, quod rei plane non conveniat.

Rursus quo plura examinanda sunt, eo major labor superest, eo gravior difficultas incumbit. Igitur quomagis objecta, de quibus agitur, sive re ipsa, sive conceptione nostra composita sunt, eo majorem discernendo obicem afferunt.

EUGEN: Nimirum ut in turba populi difficile, quem quæris reperias, sic in multitudine idearum, & notionum, unam rem, unamque genuinam rei ideam componentium, tam perplexa discretio, quam proclivis error est, sive id, quò nobis est opus, non inveniamus, sive id, quo opus non est perperam adsciscamus. Unde quidem ego in summa colligo, ideam, quæ nulla ferme est non composita, ut cum objecto repræsentando congruat, debere constare determinato & definito, neque deficiente, neque redundante idearum componentium numero, quæ ipsæ quoque componentes, cum ex aliis iterum constent, & illæ rursus ex aliis eandem prorsus exactitudinem postulant.

THEAN: Mirari profecto non debemus Eugeni, tot apud nos ideas falsas haberi, neque
cum

cum objecto, de quo agitur consentientes, cum quævis ipsarum infinitis prope aliis minoribus veluti partibus confret, quæ sive demptæ, sive additæ per mentem nostram, illico alterant ideam eamque plane immutant.

EUGEN: Quæ rursus alteratio, cum sæpe tam tenuis subtilisque sit, ut facile non observetur, sæpe ideam jam alteratam tam securi in alia includimus, aut ab illa separamus, ut olim cum ab omni alteratione immunis esset, faciebamus, atque sic non recte iudicamus, & in errorem prolabimur. Sed quid factò opus est, ut nos isto malo liberemus.

THEAN: Opus est imprimis Eugeni, insigni mentis in concipiendo, ac recordando firmitate, ut justum apud nos definiamus numerum earum notionum, quæ ad sinceram rei ideam componendam spectant. Quare præter eam de qua locuti sumus, in discernendo applicationem & attentionem mentis, juvabit subinde plurimum describere sibi omnes rei proprietates, ex quarum minoribus ideis, una denique integra confletur. Sic enim oculis subjectæ fidelibus, facilius & penetrabunt in memoriam, & in eadem altius defigentur. Atque in his quidem Eugeni, quæ diximus, omnis discernendi difficultas, ex objectis ipsis veniens hæret, ut vides, quaque ipsi ratione obviandum sit intellexisti credo.

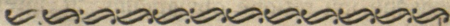
EUG: Sane intellexi Theander, multum interesse, ne nobis quidpiam ex ideæ integræ fundo ac comprehensione immutetur, vel desit, aut perperam eidem assuatur. Quæ res ipsa

nisi fallor, perpetua seges, ac materies est, disceptationibus & contentionibus quorundam Philosophorum, dum hic ad hunc, ille ad alium idearum minorum numerum, integram ideam rei de qua agitur, restringit.

THEAN: Divinasti omnino Eugeni, At enim eo ipso, quod eorum hic aliter, atque alius ideam definit, atque describit, vel uterque vel alteruter illum immutat, immutando, non amplius eandem veram ac genuinam retinet, proindeque non de eodem litigant, non de eadem re, objectoque contendunt, neque contendunt profecto, sed potius inani vocum strepitu colludunt. Videri tamen possunt in eadem sibi prorsus re contradicere, eo, quod distincta illa res, variaque in utriusque mente rei idea, eadem, atque adeo ambigua voce, aut vocum conformatione efferatur,

EUG: Nimirum paulatim delati sumus, ad ultimum tandem & discretionis in iudicando obicem, & erroris fontem. Sed illum alio tempore perscrutabimur, nunc tibi mihiq̄ cum quietis aliquid, tum etiam cibi capiendum est, jam enim medium sol diem obit, & parata nos mensa expectat.

THEAN: Age igitur petamus triclinium & accumbamus.

DIA:

DIALOGUS VI.
DIALOGUS SEXTUS

87

De quarto exacti iudicij, & discretionis obice

THEAN: Veniam Eugeni dabis, quod te nec exquisitæ, & ineleganti fortasse mensæ adhibuerim.

EUGEN: Etsi Philosopho non condonari tantum, sed etiam laudi verti debeat, quod in corporis cura mediocris, totum se ad animi cultum conferre studeat, tamen tu Theander non in Philosophia magis exquisitus, quam comptus in mensa mihi vderis. Nihil profecto apparasti, quod non & genio & palato satisfecerit.

THEAN: Gratulor mihi Eugeni, ea tibi tantum ut dicis arrisisse, sed age, huc in exiguum hortulum, concedamus, qui tamen nec inamænas habet scenas, & arcendo, qui plus æquo calet soli opportunas.

EUGENIUS: Faciam libenter quod jubes, At quod solem tantopere calere dixeris, id ne ex animo a te dictum putem Theander.

THEAN: Quid quæris?

EUGE: E magnorum equidem Philosophorum disciplina, nullus mihi videtur in sole calor inesse.

THEAN: Perquam es festivus Eugeni, ego certe in igne, tam præsertim magno, quam sol est frigus nullum perspicio.

EUGEN: De hoc tu quidem ut velis: At calorem, qui perceptio quædam, ac sensatiomea, tuaque est, ut in solem, in animum illud, ac sine sensu corpus transferam non adducor. In

nobis illum hærere, neque extra prodire, neque tam alte in solem usque conscendere arbitror.

THEAN: Recte Eugeni, ad eam, quam exentiendam nobis quæstionem proposuimus, te jam authore delabimur.

EUGEN: Num vero me isthic in vocum salebris inanique sono hærere putas?

THEAND: Nil mirum tui te Duces, quorum authoritati, cedendum existimasti, eo impulerunt, quo sua ipsi sponte ferebantur.

EUG: Quis enim tantorum virorum ductum non securus sequatur.

THEAN: Ego contra Eugeni, nullius privatæ Philosophiæ, neque unius alteriusque sectæ gratiâ, a communi sensu, qui mihi certissimus ad veritatem esse dux videtur, abscedam.

EUG: A sensu communi, nimirum vulgi, instabilis, & rudis plebeculæ, opinione pendere Philosophum fas existimas?

THEANDER: Non Eugeni, non inquam istud.

Sed ne longius evagemur, quid sensus communis sit, alio tibi istud Philosophiæ loco declarabitur.

Nunc vide, quantum tibi impeditenti, in discernendo, atque adeo in recte judicando, vocis ambiguitas affert. Et nisi fallor jam illam in Logica priore velut aliter agendo perstrixi eadem *caloris* vox duas simul res, ac ideas significare potest.

EUG: Profecto mi Theander redeunt mihi in memoriam, ea quæ ante, hoc de argumento definieras, calor, si pro nostra nobisque intima
perce-

perceptione fumitur, in nobis est, non in sole, non in igne, at vero fumi quoque potest pro ea solis ignisque facultate, quæ nostræ perceptioni occasionem præbet, hac ratione soli & igni competit.

TH: Recte nunc tandem meministi Eugeni, Enimvero an præclari, illi Philosophi, negare possunt, esse in igne ac sole vim eam, quæ ipsis æstum concitet? non, nisi fallor, cur enira ignem, cur solem vitant, ac declinant, ne illis obnoxij sint, in seipsis, omnem calorem habent, seipsos vitent potius, ac fugiant est necesse.

EUG: Tamen, Theander, & si calorem illi totum in se habeant, causam caloris, ac æstus violenti fugiunt.

THE: Video Eugeni, at enim nomine caloris & vis ipsa causæ, & ipse effectus denotari potest.

EUG: Quodsi denotari non possit, nisi effectus.

TH: Huc mihi crede, recidit omnis illa, in qua tantum sibi plaudunt nonnulli Philosophi, controversia, de voce lis est, Eugeni, quam definivisse, nec tantæ molis erat, nec tantæ laudis, quanti probri contra nec advertisse, nec indicasse; *caloris* voce pars una contendentium effectum ipsum, qualis in nobis est, nempe sensationem sibi designabit, quam recte à sole & igne removebat. Pars altera eadem voce vim illam, quæ causæ propria est, ad nostram in nobis sensationem excitandam accomoda, comprehendebat, eamque rectè soli, & igni tribuebat. Quod opus erat in omni lite hac, nisi

voculam explicare unam, ac se mutuò intelligere.

EUG: Rectè hi equidem, neque verò solum, Theander, tum voces discretioni idearum incommodant, cum eodem vocabulo plura denotantur; sed etiam dum idem pluribus effertur vocibus, sæpe fit, ut ab incautis aliud esse putetur.

THEAN: Sic est, Eugeni, sed maximum est in iis vocibus discrimen, quibus in communi sensu non absoluta quadam significatione, sed comparatè ad aliud utimur, ad ipsas scilicet rerum, vel personarum, temporum, vel locorum circumstantias; si ex pluribus loci unius ab alio distantiam quæras, audies ab uno, longè abesse, ab alio, planè esse non procul. Uterque comparatè ad eas quas respicit, circumstantias verum dicit; si pedes eas infirmus, ac debilis, longe est, si contra bene positus sis ad iter velociter, & commodè perficiendum, non est longe vix quidpiam abest.

EUG: Contra hoc a vocibus ipsis, & sermonis inter homines collatione, utrum in discernendo erroris periculum, si quid conijcere, Theander, possum, hac fermè ratione communire nos debemus. At *primum* quidem agere cum hominibus, qui cum exactas ideas habeant, tum eas clare, explicatèque velis afferant, quod seu quid subobscurum videatur, nequaquam formanda statim est idea, donec penitus in eloquentis sententiam penetremus. *Deinde* vero formandæ de rebus ideæ, nulla earum ad voces, seu ad res ipsas accomodatione, ita, ut quantumcunque

mutatis vocibus, res evoluta semper eadem, constansque sibi in mente, ac idea reluceat. Debet enim non idea sermoni, sed extremus sermo ideæ obedire, ac ad illius ingenium fingi. *Postremoque* tandem ut recta vocum, sermonisque præsertim ambigui, & plures unà significare res potentis cognitione valere, sic illum ad unam certam potestatem, significationemque restringere, restringique ab aliis, quibus cum commercium habemus, omni opera, diligentiaque curare.

THE: Sanè attulisti remedium, Eugeni, quo non præstantius ullum fingi potest, nec magis morbo, quem curamus, accommodatum. Tamen ita nos Philosophos esse decet ut ne morosi, societatique humanæ graves evadamus.

EUG: Unde vero hæc times Theander?

THEAND: Istud, quod attulisti remedium, Eugeni, ut ad Philosophicas disquisitiones jure pertinet, sic ad familiarem inter homines consuetudinem non est referendum: in illis ecquidem sola spectatur veritas, in hac sæpe servitur genio tantum, & animo indulgetur.

EUG: Nihilominus in communi quoque usu hæc cautela perutilis est, ne vagæ illæ expressiones, quibus animi gratia familiaris sermo utitur, mentem in discernendo transversum agant.

THE: Id non inficior, Eugeni, sed jam satis mihi dictum videtur de iis, quæ ad veritatem *principii in judicando* spectant. Dari oppositum illi errorem, errorisque ipsius fontes præcipuos luculenter, ut reor, indicavimus.

Nunc

Nunc ad veritatem consequentiæ, non quidem adhuc consummatam, sed iudicio propriam, jamque adolescentem nos convertamus.

EUGEN: Scio illam in eo consistere, quod ideæ, quæ, & quales præcisè menti præsententur, inter se consentiant, vel dissentiant, id est una alteram contineat, vel non contineat, atque potius excludat. Nec mihi in eo quidquam difficultatis inesse videtur, nisi fortè ut explices, quam ratione idea una alteram complectatur, cum illæ à se distinctæ, & divisæ mentis actiones sint, nec partes habeant, quibus adinstar rerum corporearum consent.

THEAN: Istud tibi nullo negotio aperiam, Eugeni. Idea una includit alteram in sua comprehensione (de qua semper me loqui intellige) cum illa & repræsentat id, quod altera, & plus etiam quam altera. Sic idea Eugenii includit ideam hominis, siquidem dum repræsentato mihi Eugenium, repræsentato quoque hominem, sed hominem ad certas circumstantias reductum, quas idea hominis præcisè mihi etiam repræsentat, cum hæc ab omnibus differentiis, circumstantiisque abstracta sit; proindeque minus repræsentat, & includitur propterea in priore, ac continetur.

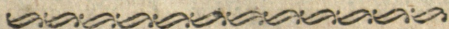
EUGEN: Profecto sic esse video, ut dicis, Theander, sed veritati huic contrarius error, quomodo tandem nobis accidat, restat inquirendum.

THEAN: Restat ecquidem, ut quoniam hujus, quæstionis definitio ab eo pendet, utrum ideæ nostræ omnes claræ sint nobis ac distinctæ, de hoc

hoc imprimis nobis agendum erit, quod proximo congressu commodius à modica respiratione præstabimus.

EUGEN: Vale igitur, Theander, me demum vocant quædam, quibus ubi satisfecero, ad te mox revifam.

THEAN: Vale, neque redire tarda, Eugeni.

DIALOGUS SEPTIMUS

Unde nam oriatur claritas & distinctio idearum.

EUGEN: En me tibi demum reducem, Theander.

THEAN: Adde gratum quoque, & maximopere desideratum.

EUGEN: Volvebam ipse multa me cum, Theander, circa propositam inter nos quæstionem, ut principium claritatis, distinctionisque idearum reperirem.

THEAN: Reperistine tandem?

EUGE: Ecquidem accepi potius, quam reperi.

THEAN: Quodnam illud? aut unde?

EUGEN: E. celeberrimi Philosophi Lockii sententia, claritas distinctioque idearum venit ab ipsarum simplicitate; contra obscuritas, & confusio ex compositione adeo, ut quo minus composita idea est, fit clarior & distinctior; contra quo plus compositionis habet, eo plus quoque habeat obscuritatis & confusionis.

THEAN: Itaque ubicunque in idea aliquid

com-

compositionis reperies, ibidem quoque aliquid pro rata parte obscuritatis es offensurus.

EUGEN: Planè ita.

THEAN: Cum autem omnis ferme idea composita sit, omnis quoque erit obscura, & confusa.

EUG: Sed enim non omnis composita est, nec omnis obscura erit.

THE: Sed enim paucae, & vix duæ simplices sunt, & paucae igitur, ac vix duæ claræ distinctæque erunt.

EUGEN: Memini ecquidem te in Logica priore jam id ostendisse, præter duas ferme ideas, nimirum: *Entis & modi* generalissime considerati, nullas esse simplices. Verum, pace tua, ex mente Lockii plures etiam ideas simplices esse, quidni sustineam.

THEAN: Quasnam verò cedo illarum peculiare exemplum.

EUG: En.

TH: Ecquidem scio: quid ex tuo Philosopho es allaturus, videlicet ideas doloris, gaudii, timoris, cæterorumque similium & claras esse, & simplices, at enim quomodo? Omnino tandem compositione destitutæ sunt illæ? Idea doloris non pluribus ideis constat? Quid enim, amabo, dolor est? Est; nisi fallor, *Affectus animi affligentis se, ac torquentis ob malum, quod sibi præsens videtur*. Ecce illam, quam, ex Lockio, simplicem putasti ideam, tribus nimirum, aut quatuor, imo pluribus etiam aliis concretam, quæ perspicui in illa, distinguique possunt: *Affectus, Affligens, Malum, Præsens*. Non itaque Eugeni, Philosophi tui bonâ veniâ, omnis

omnis idea clara, & distincta, continuo simplex, idem omnis compositionis expertus est.

EUG: Verum, Theander, & tibi tua, & sua Lockio doctrina constat. Per ideas simplices non ille omnis compositionis expertus intelligit, sed.

THEAND: Sed quid vero?

EUGEN: Quæ producant in anima conceptionem undequaque uniformem.

THEAN: Adhuc cætera, quæ tuus ille idem Philosophus adiicit; nimirum: *quæ non possit in alias distingui differenter ideas*, quod vides superiori exemplo falsum patere. sed hæc concedamus vobis. Age edic verò quid est, *producere in anima conceptionem undequaque uniformem?*

EUG: Est --- Est inquam --- Est ita mente rem exhibere, --- ita exhibere, ut --- ut ---

THEAN: Ut neq; rem satis Lockius neq; tu illam comprehenderis.

EUG: Sanè me hæc, Theander, mirum quantum perplexum reddunt. Verum enim vero unde tandem idearum claritatem ac distinctionem oriri ipse putas?

THEAN: Id jam tibi, si qua possum, apertum eo.

EUG: Mitte, rogo, ambages atque rem expedi.

THEAN: Claritatis ego, & distinctionis idearum, Eugeni, principium, ac fontem in sensu intimo repono.

EUG: Quî id verò?

THEAN: Nôsti, Eugeni, ideas nostræ utique mentis perceptiones esse?

EUGEN: Quidni istud noverim.

THEAN: Istas mentibus nostris, animisque inhæ-

inhærentes, atque etiam intimas esse fateris?

EUGE: Etiam fateor.

THEAN: Mentem nostram, dum suas ideas format, ac recipit, eas sentire quodammodo, ac experiri num inficiaris?

EUGEN: Non equidem inficior.

THEAN: Dum igitur cogitamus, putasne, nos an cogitemus, ignorare serió posse?

EUGEN: At enim quomodo? profectò eo ipso tempore, quo de re quapiam cogito, quærenti ex me, utrùm cogitem, nec ne? indubitanter respondeo, me cogitare, neque aliter, non reclamante conscientia, respondere possum.

THE: Tandem verò, Eugeni, dum re ipsa certus es, te cogitare possesne tibi, vel alteri homini persuadere, te nescire, quid, aut de quo cogites.

EUGE: Nec istud, qua enim porrò ratione? Video me cogitare, video itaque meam cogitationem, video igitur rei alicujus cogationem, & repræsentationem; ac proinde video certe rem quampiam apud me distinctam, ac repræsentatam.

TH: Rectè usque eò descendisti, Eugeni.

EUGEN: Tuis nimirum gradibus, ac tuis passibus insistendo.

THEAN: Profectò ea est animi, mentisque natura, ut omnes non solum ideas, rerumque repræsentationes, sed quoscunque etiam actus, motus, perceptiones, impressionesque in se receptas, sibi intimas, sibi que maxime præsentis non intueri coram, & noscere non possit. An dum ea, quæ corporis oculis palam, ac propè subjecta sunt, nobis videri, perspicique non du-

bitamus,

bitamus, oculum mentis tam hebetem esse, putamus, ut in iis quoque, quæ ipsi non tam propinqua, quàm in ipso posita sunt, intuendis, per noscendisque cæcutiat. Non ea etenim res est, Eugeni, quæ argumentis indigeat aliunde petitis. Experientiam, eamque intimam, quam, si vis, conscientiam optimè dixeris, testem habemus. Id quod age in exemplo, particulari perspicere licet. Propina alicui liquorem prægustandum ex variis aliis confectum commixtumque, quem nunquam biberit, nunquam noverit.

EUG: Profectò vide, ne contra te exemplum tuum pugnet. Is enim proculdubio in propositi liquoris sapore hærebit.

THEA: Non igitur illum apud se intimè agnoscet, ac distingvet?

EUGE: Minimè rerum.

THE: Abi igitur per singula, quibus ille sapor comparari possit, illique affirma: saporem eum Vini esse, negabit, aquæ esse, negabit; sicque in cæteris persistet, negabit, si aliena a sensu, ac perceptione sua esseres, certissimâ experientiâ, conscientiaque intima fretus.

EUGEN: Quid tum.

THE: Quid Eugeni; distingvit ille profectò perceptionem saporis quamlibet ab omni alia, quam aliarum rerum sapore est expertus.

EUGE: Esto distingvat.

THE: Igitur & clare cognoscat est necesse. An distingvere certissime clarissimeque possemus, quæ non aperte perspicimus; nisi ex cognitione rei *quid sit* distinctio ejusdem Eugeni nempe *quid non sit*, oriri potest. Quære ex quo-

piam in experto quonam ranarum sapor à cancrorum sapore distingvatur? Negabit se id distingvere posse; alterius ex iis, quæ in comparationem veniunt cognitione clara destitutus.

EUGEN: Negare non possum tandem Theander, in hoc quoque conscientiam apud me tuam præ aliis obtinere. Claritatis igitur distinctio- nisque idearum fons & origo ab ipsa illarum intima perceptione repeti debet.

THEAN: Ex quo demum intelligis Eugeni, quomodo illa, quam nobis definiendam proposuimus, quæstio decernatur.

EUGEN: Equidem facile hinc ista duo conficio Theander: nullam esse ideam, quæ non clara sit ac distincta ob ipsius intimæ perceptionis certissimum lumen. Alterum multum in iudicando errorem dari posse veritatis consequentiæ id est idearum, quæ & quales mentis præsentis sunt, conjunctioni vel separationi oppositum. Nimirum cum ideæ claræ sint, videntur omnino quid sint, atque adeo utrum sint, illud quoque quod de ipsis prædicandum venit nempe videtur an Idea attributi cadat conveniatque in Ideam subjecti. Rursus cum distinctæ sint, videntur quid non sint, adeoque quod non sint, etiã id, [quod ipsis attribuere vellem, scilicet apparet, an Idea attributi excludatur ab Idea subjecti, neque in illa contineatur. Hoc ita quidem ex iis, quæ stabilisti, principiis colligi perfacile video. Sed tamen Theander?

THEAN: Sed tamen Eugeni video tibi quosdam dubitationum restare scrupulos nonnullasque

que obversari difficultates, ei, quam definivimus, Idearum claritati & distinctioni adversas.

EUGE: Non desunt omnino.

THEA: Eas igitur, unde poteris advoca Eugeni, proximumque in congressum tecum adduc, me curæ quædam faciliores à Philosophia tantisper avocabit. Vale ad cænam te præstolabor in hortulis.

EUGE: Adero nec incomitatus.

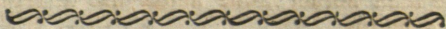
THEAN: Etiamne cum comitibus.

EUGE: Et permolestis fortasse.

THEAN: Quibusnam verò.

EUGEN: Difficultatibus undique argumentisq; quæ advocari iussisti, stipatus adero.

THEAN: Recte, hos nihil moror comites, quibus etiam incænatis esse licet.

DIALOGUS OCTAVUS.

Claritas Idearum & distinctio plenius explicatur.

EUGENIUS Temporine vero adsum Theander?

THEAN: Tempori quidem ad Philosophiam non ad cænam.

EUGEN: Quid ita?

THEAN: Quia videlicet tum maturé cænare non soleo, cum præsertim jucundior tempestas ferotinæ deambulationi non obest.

EUGEN: Recte tu quidem istud, at inter ambulandum nihilne commentaris?

THEA: Imo tum maxime, tamen animo alacri alioqui nihil me invito agere soleo.

EUG: Nunc vero.

THEA: Nunc quoniam te video Philosophiam velle - - - faciam tui gratia, ut aliquid de cæpta nuper inter nos quæstione cogitemus. Descendamus in hortulos.

EUGEN: Sequar te pone.

THEA: Hic ex ista, quam vides arbore Eugeni, poma carpuntur, quæ mirum quendam & plane peregrinum saporem habent, qui medius inter dulcem & acidum felicissima quadam jucundissimaque temperie constat. Carpe sis & experire.

EUGEN: Plena sunt succo quodam suavissimo odorem gratissimum spirant, color ipse mirificus; Plane nihil horum simile nostra hac in regione sum expertus.

THE: Sed age quamnam tibi hæc omnia ejusmodi fructuum Ideam offerunt?

EUGEN: Commode ad argumentum commentationis nostræ te convertis. Audeo tua pace dicere Theander, me certissimum in his fructibus Ideæ obscuræ & confusæ etiam exemplum reperisse.

THEAN: Et obscuræ etiam?

EUGEN: Plane ita comperio?

THEAN: Sed age dum ejusmodi poma gustas, non tibi gustare cerasa videris?

EUGEN: Nil minus.

THEAND: Non pyra?

EUGEN: Jocariss;

THEA: Non igitur mala cytrina?

EUGEN:

EUGENN: Rides etiam.

THEAN: Non poma aurantia?

EUGEN: Mitte facetias istas Theander.

THEAN: Non vulgaria tandem poma?

EUGE: Molestus mihi esse incipis.

THEAN: Saporem igitur horum fructuum ab omni alio sapore certissime distingvis?

EUGEN: Ita omnino.

THEAN: En igitur quàm minime confusam, quam distinctam habes illius Ideam. Quid enim est distinctam habere alicujus Ideam? nisi illud ab omni alio distingvere.

EUG: Ecce rem; quæ malum mea tarditas fuit, ut hoc ipse per me non agnoscerem? Vincis Theander distingvendam esse fateor.

THEAN: Quid; si distincta - - - -

EUGEN: Scio clara quoque esse debet - - Succurrit animo allatum à Te in hanc rem argumentum. Nimirum nihil à nobis clare distingvi, quod non dare cognoscatur, nec sciri posse, quid res non sit, nisi quid eadem sit, omnino sciatur. Hæc ego ita esse quidem fateor, nescio tamè quid subverente ac obmurmurante animo.

THEAN: Ecquid vero est, quod tibi religionem & metum quendam injicit.

EUGEN: Sunt multa Theander; Et inprimis commune illud proverbium non à vulgo tantum sed à viris quoque sapientibus receptum: clare à nobis edici & verbis explicari posse, quidquid clare cognoscimus atque distingvimus. Cum contrà ego efferre plane nullo vocum apparatu possim hanc, quam horum fructuum ideam habes.

THEAN: Hoc esse profecto suspicabar, quod tibi formidinem injiceret; Sed accipe: Proverbia mihi crede sunt vulgi opiniones, veræ illæ quidem sed iis in rebus, é quibus nata sunt, quibusque accomodata. Accomodari autem à vulgo non solent nisi ad res item vulgares id est communes, communique experientia ac usu contritas. Fallitur facilee, qui iis ad res plane singulares quales sunt Philosophorum præcisiones, abstractionesque, sine quibus in rigore Philosophico examinari unitas intentorum non potest, abutitur: Præcisiones porro ejusmodi quemadmodum in commercio communi Societatis humanæ versari plerumque non solent, ita ejus regulis nequeunt gubernari. Homines in communi vita ita voce ac sermone utuntur, ita devinciuntur colloquio, ut satis habeant, si se mutuo intelligant, si veritatem assequantur pro iis quidem, quibus vulgaris Societatis sæpta est, circumstantiis, neque ulterius Philosophicæ præcisionis more inquirunt, quæ id, quæ ratione verum fit.

Sapientes ipsi literatique homines, si rem quampiam communi proverbio confirmant, id nonnisi tum faciunt, cum in vulgari argumento versantur & populares esse quærunt. Illud inprimis quod attulisti Eugeni Pòetis & Oratoribus familiare est. At nemo nescit eorum hominum sectam omnem artis suæ rationem maxime ad communem sensum popularitatemque referre. Itaque cum sermo omnis loquendique facultas Eugeni ex una quidem parte restricta argumentaque sit, ut in rebus novis præ-

præfertim ac singularibus atque ab usu vulgari remotis exterius sermone evolvendis sæpissime hæreamus. Cumque rursus ex altera parte sermo in homines omnis ad res nonnisi communi eorum usu pervulgatas accomodatus sit; ita ut quisque in eo, quod usu experientiaque callet, eloquens esse possit. Axioma illud quod attulisti verum est, de intimis rerum cuique familiarium perceptionibus & Ideis, quibus efferendis sermo communis deesse plerumque non solet. Quod si ad res etiam à vulgo retrusas, ad novas & singulares, quæ ex Philosophorum præcisionibus nasci quotidie aliæ possunt, referas, nihil agis. Deficit hic humani sermonis facultas. Quod ut planius intelligas, experiri in te ipso potes, quoniam plures lingvas calles, quam sæpe rerum etiam communium non tam sæcundæ neque tam exactæ expressiones in uno Idiomate haberi possunt, atque in alio. Quid igitur eademne Idea & perceptio intima simul clara & obscura, simul distincta & confusa erit ex eo quod uno quidem idiomate feliciter, alio non item explicetur? non id utique existimabis.

Axioma itaque vulgare universe verum non erit, nisi quibusdam adjectis conditionibus, in quibus *ima* erit, ut Idioma, quo uti volumus perfecte calleamus. *Alter* ut facultatem & usum expeditum habeamus ad res etiam subtiles etiam difficiles & à commercio vulgari abhorrentes clare distincteque efferendi. *3tia* erit, ut Idioma, quo loquimur, per se ita copiosum sit & abundans, ut nulli ideæ ac perceptioni

ceptioni intimæ sua peculiaris desit expressio.

EUG: Cur vero hanc ultimam conditionem adjicis?

THEAN: Quia nisi illa adsit, necesse erit plures ideas una sæpæ voce designare. Id quod homo nonnunquam ponit; & hæc mater est obscuritatis.

EUGEN: At hoc profecto impossibile est, suum cuique Ideæ & perceptioni nomen tribuere,

THEANDER: Non dissentior omnino Eugeni istud impossibile esse. Vis enim percipiendi cognoscendique in nobis est quodammodo infinita, immumeras parit quotidie concipitque ideas, quibus exprimendis nullus sermo (qui omnis angustis est adeo regionibus distinctus) sufficere potest.

EUGEN: Tamen Theander contingit, ut quosdam in nobis affectus, qui tamen nobis intimi sunt incognitos ignotosque nobis ipsis vocandis.

THEAN: Vel quia simile nihil unquam experti sumus, vel quia eam animi affectionem opportunis evolvere vocibus nequimus.

EUGEN: Quid igitur universe censes, nullane ratione & communis usus & multi sapientissimi viri excusari possunt, quod Ideas quasdam claras & distinctas, quasdam vero obscuras & confusas dixerunt.

THEAN: Excusari omnino possunt Eugeni, etsi excusari minime mereantur Philosophi præsertim, qui nullam ejus rei distinctionem attulere, cum interim rem istam in sola voce cum ambiguitate sitam infinitis prope quæstionibus
homo-

homonymicis obruerunt. Vulgarem sensum nos quoque secuti sumus, rejecta in hunc locum pleniore rei ad Philosophiæ ingenium discussione. In in se itaque & quantum ad proprium sibi objectum; omnis idea clara est distincta, obscura & confusa nonnisi comparate, ad quidpiam sibi externum dici potest.

EUGEL: Quod vero est illud ideæ externum?

THEAN: Est illud universim, quod ad illius repræsentationem plane non spectat, seu illud objectum, quod tibi repræsentari credis seu optas, sit, seu non sit ejus objecti aut perceptio- nis ipsius causa seu effectus, seu quidpiam ad horum familiam pertinens, quidquid denique, quod cum idea præsens non repræsentetur, relucere tamen tibi ac depingi percuperes. Adde quod plerumque Idea obscura confusaque dicatur cujus nobis exacta in sermone expressio non succurrit, hæc si experiri velis abi per singula.

EUGEN: In uno si vis etiamnum experiamur. Hæremus sæpe nec apud nos ipsi constituere possumus, majori ne in rem unam amore ac vehementiore in alteram odio feramur; Ecce confusionem circa intimos affectus nostros.

THEAN: Affectus ipsos ita profecto distingvimus Eugeni, ut nunquam amorem in odii & odium in amoris loco ponamus. Sed in comparatione vehementia eorum affectuum laborare possumus, eo quod ipsa aut in frequentiore unius quam alterius affectus exercitio aut in contentiore corporis ipsius, nimirum nervorum, arteriarum, muscutorum sanguinis, spirituumque

vitalium commotione consistat. Quæ ambo intimæ perceptioni intrinseca sunt, neque ad Ideæ affectus repræsentationem spectat. Obscuritas itaque & confusio in uno ad effectum, in altero ad causam referetur, dum ea præsertim repræsentari nobis cupimus aut optamus.

EUG: Verum Theander nostrâ nil nobis intimum magis animâ est, cujus tamen è sententia magnorum Philosophorum multorumque confusam valde obscuramque Ideam habemus.

THEAN: Quantumcunque magni, quantumcunque multi tui illi Philosophi sint; homonymia boni viri simplicesque laborant nec apta rem distinctione expediunt; Quam enim Eugeni animæ nostræ Ideam habemus? mihi crede nonnisi eam quam ab experientia seu externa seu intima derivamus. Ea ipsa experientia valde arctis limitibus est circumscripta non adæquatam igitur animæ neque cum omni intima illuc nostra Æconomia atque analisi ad amussim commensuratam habemus Ideam. Quid tum? id, quod in Idea nobis relucet clarissimum ab omni alio omni quam maxime distinctum est. Esse rationalem, liberam, æqui honestique capacem animam nostram. Et quis sibi ratione constans non videat? Eandem materiam & corpus non esse, quis porro (nisi insanos quosdam Atheos excipias) addubitet. En quàm hæc clara distinctaque sunt, quæ nobis per ideam repræsentantur. At multa, quæ maxime nobis repræsentari vellemus, deficiunt!

Esto hac igitur experte Idea dicetur obscura? Dicatur sane, modo id cautum fit, eam
aliun-

aliunde & ex eo nonnisi, quod ad ipsius representationem minime pertinet, sic appellari, in iis vero, quæ actu exhibet, quæque ipsi propria sunt, claram nimium ac distinctam esse.

EUEGN: At omnis nobis animæ Æconomia & Annalysis intima est Theander. Cur igitur, non omnis clarè distinctique cognita?

THEAN: Quomodo intima?

EUG: Quomodocunque tandem, certè omnis nostra anima nobis intima est, & illius abdita analysis, æconomia dicta, nil nisi ipsa est anima.

THEAN: Longius quam oportet à nostro principio evagaris Eugeni. Ea nobis clare distincteque cognosci diximus, quorum intimam perceptionem habemus. Omnis animæ nostræ abditissima etiam analysis, nobis intima per præsentiam est, non per perceptionem. Tantum, ut ita dicam, percipimus animæ, quantum per actus ipsius exercitiaque experimur. Si omnia, insunt, experiremur, omnia perciperemus, si omnia perciperemus, omnia clare distincteque cognosceremus.

EUG: Satis omnino, quæ in hanc sententiam attulisti Theander & à te probe explicata, & à me cognita videntur. Quare jam age sis ad tertiam mentis operationem progrediamur.

THEAN: Interim porro nox jam profundior nos somni quietisque admonet.

EUG: Rectè Theander jam me domum recipiam, nec tibi incommodabo.

THEAN: At vero cras tempestivus atque etiam antelucanus aderis.

EUG: Sane adero & ante solem quidem *Vale-*
DIA

LOGICÆ SECUNDÆ
DIALOGUS NONUS

De tertia mentis operatione.

EUGEN: Vide Theander quam non impigrè præstem quod recepi.

TH: Sanè video tibi præ Philosophiæ studio somnum quoque aut ademptum esse aut præmaturè excussum.

EU: Nil dubito ferme ademptum esse, ita miris somnii nescio an insomniis verius hæc me nox exagitavit, ut prope Philosophum esse pænituert.

TH: Non igitur satis dormivisti?

EUG: Quare potius, an aliquantum. At enim tamen non exiguum inde fructum retulisse videor.

TH: Quemnam verò?

EUG: Ex superiore doctrina, quam è duabus præteritis operationibus tradidisti Theander ea, quæ de tertia operatione dici possunt continua quodam illatione ita collegi, ut ea quidem & ex tuis principiis certissimè descendere videantur, & tamen nescio quadam animum novitate ne dicam insolentiâ percellant.

TH: Omni meo periculo præstabo, Eugeni, nihil quidem sive novi sive multo magis insolentis ex doctrina, quam proposui, sequi posse. Ea tantum, quæ in animo collecta habes, fac evolve, siquidem meis cum principiis sunt consensura, veterem ac antiquam veritatem habebis.

EUGEN: Imprimis quoniam tertia mentis operatio ex iis, quæ in Dialectica seu Logica priore stabilita sunt, nil est nisi iudicium ex aliis iudiciis

ciis recte inter se connexiis deductum, atque adeo integra ratio, pluribus judiciis absolvatur & constet jam inibi quoque duplicem veritatem principii nempe & consequentiæ distingvemus ita ut prior quidem in conformitate judiciorum cum rebus quas repræsentari nobis capimus vel putamus consistat, altera vero consistit in eorundem judiciorum ejusmodi inter se connexionem, quæ conformis sit regulæ argumentandi in Dialectica constitutæ, exæque omnino descendens.

THA: Duas ejusmodi veritates in ratiocinando seu argumentando non solum jure cum superioribus communi, sed etiam tanto potiori distingvere debemus Eugeni, Evenire equidem potest ut argumentatio constet præpositionibus omnibus, seu judiciis, si primum spectes plane falsis, in quibus tamen veritas & illationis manifesta sit ac invita, en ex iis, unam.

Europa continetur in Asia.

Asia continetur in America.

Igitur Europa continetur in America.

Imum duæ propositiones vides ut sunt falsæ, si cum rebus qua hic nobis repræsentari volumus componantur. Eæ tamen ipsæ ita inter se, ita cum tertia, quæ conclusionis vicem obit, consentiunt, ut nihil exactius ad præscriptam argumentandi regulam possit hoc in genere efformari.

Eug: Sane, istud non inficior Theander, tamen tu hic mihi jocum attulisti, cum ego de seria ratiocinatione agam:

TH: Id ipsum quod dicis Eugeni non aliter, nisi

nisi de duarum hoc loco veritatum distinctio-
ne intelligi potest: Quid enim quoad priorum
duarum propositionum cum tertia congruentiam;
jocarine tibi videor, an eam serio non curare
solum sed etiam præstare? Age, accepta, si lu-
bet, vel per jocum primas assertions, tum ve-
ro neque joco neque serio ab acceptanda tertia
expedire te poteris, ita illa in prioribus ad a-
mussim regulæ continentur, ut admittis illis non
possit non admitti tertia.

EUG: Non, equidem, in eo, jocum repono.

TH: Igitur in alio quopiam.

EUG: Id ita sane, at eo pacto, jam duo quæ-
dam ipse distingvo, quæ si quid assequor, ea
ipsa erunt, quæ jam tu olim distinxisti.

TH: Profecto, ea ipse tenes Eugeni propo-
sitionem ex regulæ præscripto esse ad se invi-
cem congruentiam & earundem cum rebus de
quibus judicare volumus consensionem. Pri-
mum illi argumento probe constat, abest secun-
dum, in primo nihil minus quam jocari tibi vi-
sus sum, in altero nihil sane non ferii percipio.
Sed hoc tamen postremum ex eo venit, quod
aliunde non ignorem, quid Asia, quid America,
quid Europa sit, neque aliam in alia contineri
posse. Sed age Eugeni, fingamus quempiam,
qui primæ Geographiæ elementa ignoret, Ame-
ricam quidem vastum quodpiam imperium, A-
siam vero nihil aliud, quam ejus imperii pro-
vinciam, Europam nihil nisi provinciæ hujus in-
signem aliquam urbem putare, quam is tibi se-
rio ac citra jocum argumentum illud superius
asseret, in quo nihilominus duas etiamnum ve-
ritas,

DIALOGUS VII.

110

ritates, principii scilicet & consequentiæ distinguere oportebit, cum is unum quidem egregiæ præstet, ab altera longissime absi, nimirum circa rerum extra nos positarum statum miserè fallitur omnino circa ideam & propositionum inter se cohærentiam. Mille aliis rem eandem exemplis confirmare tibi possim Eugeni.

EUG: At enim nil est opus pluribus. Sed jam progrediamur eo, quo me maximè sentio perurgeri.

TH: Æqua petis.

EUG: Ratiocinamur Theander non aliter, quam ideam unam in altera & eam ipsam alteram in tertia includendo.

TH: Nil dubita.

EUG: Ideas ea porro ratione vicissim includimus, eas utique quas menti præsentis habemus.

TH: Haud secus.

EUG: Ideæ quæ menti præsentis sunt, per intimam conscientiam non claræ nobis maximèque distinctæ esse non possunt.

TH: Non aliter puta.

EUG: In ideis claris maximèque distinctis, quæ aliæ contineantur, quæ contra non item; certo ac manifeste perspicimus.

TH: Recte ac ex vero iudicas.

EUG: Includere ideam unam in alia, contra, quam videmus, serio ac ex animi sententia non valemus.

TH: Ecquis valeat contra evidentiae ac certitudinis summæ torrentum niti?

EUG: Igitur quo superi quibusve gradibus delapsi

delapsi sumus, igitur inquam semper probè semper rectè nunquam male ac perverse ratiocinamur.

TH: Et hæc tibi mirari venit in mentem Eugeni?

EUG: Profecto mi Theander, an ego non miser tuæ unius Philosophiæ ope, duas res magnas ac inusitatas, ne dicam insolentes subito præstari, & in tot sublimium maximoque ingenio ut valentium sic laborantium Logicæ, Magistrorum præceptis, nihil esse mysterii, & Philosophiam, quam ipsi rationandi artem appellant, quamque solæ Scholæ propriam usurpant in omne subito genus hominum in rudem etiam plebeculam nullis Lycæi dogmatis iniciatam persuadere atque vulgari.

TH: Erit illud Eugeni, quod tu quidem cogitationum mentis, naturam originem, æconomiam, momenta denique veritatis, consequentiæ, omnia prænoscis, eorum causas & effectus explices. Alius autem, qui Logicæ beneficio Philosophorum hac in re idioma non didicit hærebit in illis ac conticescet.

EUG: At vero Theander vitiosæ dantur & quidem circa veritatem consequentiæ ratiocinationes, quæ sophismata solent appellari.

TH: Sophismata Eugeni nemo serio ac veritatis demonstrandæ causa profert Eugeni, nobis de seriis ratiocinationibus sermonem ac rem esse noveris. Tum vero si tu Sophisma esse apprehendis, quam alius sinceram ratiocinationem esse putat attenda illius mente Sophisma non est, est attenda tuâ. Is enim non distingvit plu-

DIALOGUS VII. LOGICÆ SECUNDÆ 1011
res ideas una voce, aut uno eodemque
externo quocunque signo expressas.

Si enim distingveret, ut tu distinguis, non pro-
fecto ex animo argumentaretur, suamque ipse fal-
laciã deprehenderet. Quo loco id generatim
animadvertẽ Eugeni, Sophismata, simulata, esse
argumentationes ac argumentationum velut
semias, in verbis verborum, que aut quo-
rumcunque signorum, quorum ope animi
sensa revelamus, involucris latent & impo-
nunt subinde, at in cogitationibus ipsis ac
ideis, ubi lux maxima, omnia in aperto ponit,
sua ipsis larva detrahitur. Cape hujus si vacat
experimentum, tecum ipse, atque per singula abi.
At ne vacuus a me manibus abscedas, verbosas
Scholarum contentiones tibi subjungo: expen-
de si lubet vel animi gratia; Philosophorum
idioma facilius disces, quali tibi etiam phisicas
exercitationes scripturus sum. Vale mi suavissime
Eugeni, & mecum si jam verbis non poteris,
saltem omnia tua familiarissimè communica.

In. Ar. 20 8652

Lietuvos TSR Mokslų Akademi
CENTRINĖ BIBLIOTEKA

L-18

170